

Vojmir Vinja
Zagreb

ETIMOLOŠKI PRILOZI ČAKAVSKOJ ALOGLOTIJI IV*

UDK 800.87.801.1

Rad primljen u tisak 27. ožujka 1989.

Nakon što smo u prva tri niza priloga kroz opširnija izvođenja pokazali metodu našeg pristupanja etimološkom rješavanju čakavskih tuđica, u nekim od naznaka što slijede pokušat ćemo biti sažetiji da bismo se što je moguće više približili konciznoj etimološkoj naznaci kakvu nalazimo u etimološkom rječniku. Ipak, pri tome moramo biti svjesni činjenice da na lapidarnost mladogramatičarskih tumačenja ne možemo ni pomišljati, jer je ulazak semantike u igru uvjetovao uzimanje u obzir nekoliko sustava (forme, sadržaja, imena, označavanja, »stvari« ...), a sve je to imalo za posljednicu znatno proširenje »etimološke jednadžbe«¹.

Na kraju ovog niza dat ćemo prvi indeks do sada obrađenih čakavskih leksičkih elemenata.

52 Luko Zore (*Tugjinke* 18; *Rad* 115, 150) donosi nam sraštenu i prilagodenu tuđicu *prtàbonjka* za vrstu jabuke koju su stari Dubrovčani prenijeli iz Italije, gdje se je, navodno, zvala *brutta bona* (*ARj* 12, 511). *Skok* 3, 59 bilježi u Lepetanama još više prilagođeni lik *bratabõnka* »vrsta lijepe jabuke unesene iz Italije«. Zorina je etimologija ispravna, samo valja naglasiti da je to u Italiji isključivo kruška², te da u mletačkom — zbog gramatičkog roda — i može biti samo kruška. Neprilagođeni je oblik u obaveznom pluralu ž. roda i danas živ u Boškariji (Istra): *brutebone* »vrsta sočne jabuke ružna izgleda«. Ovo je dobra ilustracija za različitost prilagodavanja tuđica između naše najsjevernije i najjužnije točke ulaska mletačkih

*V. *Čakavska rič* 1, 1985, 57-78; 2, 1985, 3-13; 1, 1987, 3-41.

elemenata: lik iz istarske Boškarije upravo je ono što B. E. Vidos naziva *prestito crudo*.

53 Premda se na prvi pogled čini da naš fitonim brūla *Scirpus holoschoenus*, *Juncus maritimus*, *Psamma arenaria*...³ »vrsta žuke ili lika za pletenje vrši i konopa« u pogledu podrijetla ne pričinja problema, jer bi to morao biti nedvojbeni venecijanizam (kako drži čak i Skok 1, 220)⁴, ipak varijante, kronologija potvrda, rasprostranjenost i druge okolnosti govore u prilog mogućnosti da bi mogla biti riječ ako ne o znatno starijoj, a ono o ne-mletačkoj točki iradijacije. Grčki je oblik βρούλλων u više navrata posuđivan na zapadu i to u likovima sa *br-* i *bur-*. Prvi je potekao iz biz. βρούλλων i širio se iz egzarthata (Ravenna) u prototipu *BRELLUS (> tal. oblici *bril*, *brel* potvrđeni u Parmu, Bologni idr.); znatno veću rasprostranjenost pokazuje drugi biz. lik βροῦλλ(λ)ov iz kojega potječe najstarija mletačka potvrda iz 1229. *brula*⁵. Osim kod nas (*brula*, *brulja*, *bruljica*, B. Šulek, *nav. dj.*)⁶, taj je oblik proširen i po Markama, a navlastito po južnotalijanskim dijalektima⁷, a u Kalabriji postaje čak i patronim⁸. Iz iste osnove može biti i naš istarski toponim *Brul* u Poreštini. Na karti JRM 209 nalazimo *Brul* za rt i uvalu, a *Brula* za zaselak (?). Sve to, a u prvom redu postojanje albanskog i rumunjskog refleksa, ne dopušta nam da sa sigurnošću tvrdimo da je naša riječ bila posuđena iz mletačkoga, a imamo mnogo više osnova da u njoj vidimo veoma stari bizantinizam⁹.

54 Između brojnih čakavskih naziva za različite tipove bačava, u Vidovićevu *PRJ* 86 nalazimo *borduleza*, *burdulež*, *brunduleža* sa uglavnom istim definicijama¹⁰. Riječ je o brodskoj bačvi (ponekad o kaci ili badnju) od nekoliko hektolitara. Za Komižu P. Mardešić-Centin (*HDZb* 4,276) uz lik *brundeléz* navodi da je to »bačva od 5-6 hl francuskog tipa (navodno iz Bordeauxa)«, Mardešićevo je mišljenje točno, ali nije točan oblik *bordelais* na navedenom mjestu u *PRj*, jer m. rod označava vrstu poznatog crnog grožđa, dok samo ž. gram. rod (*bordelaise*) u modernom francuskom služi kao oznaka za boce i bačve (*bouteilles ou futaille*) u kojima se transportiralo čuveno vino iz oblasti Bordeauxa¹¹. Kad znamo postanje riječi, moramo odgovoriti i na pitanje od koga smo je preuzeli, tj. koji je jezik u tom preuzimanju posredovao. Iz francuskoga je *bordelaise* »bačva« prešlo u novije vrijeme u provansalski (*bourdeleso*), pa sa istim značenjem i u katalonski (*bordaleza*), a u prošlom je stoljeću zabilježeno u Italiji kao *bordelese*. Kako riječ ne nalazimo u istočnim sjevernotalijanskim dijalektima, preostaje nam da zaključimo da smo je primili pomorskim i trgovačkim vezama (usp. što je izneseno o putu čak. *lumblija*)¹² ili uz posredstvo puljiških trgovaca. Za ovo potonje imamo sigurnu potvrdu iz gradića Ruvo u Apuliji, gdje *bardolése* znači »botticella di capacità non inferiore a 100 litri e non superiore a 500«¹³. Što se pak tiče neetimološkog *-n-* u *brunduleža*, to je lako protumačiti križanjem sa terminom iz iste semantičke sfere *brumbulāt* »prati bačve u toploj vodi« koji smo etimološki objasnili u § 40¹⁴.

55 Rijetki su leksički elementi u starih pisaca hrvatskih koji su doživjeli toliko različitih tumačenja kao što je to bio slučaj s Vetranićevom riječi *bulentin*. Svi koji su se na njoj zaustavljali davali su uglavnom ispravnu ili približnu leksikografsku definiciju, ali pitanje postanja i podrijetla samog leksema nije niti jedan od njih točno objasnio. Kako je riječ — mada na uskom arealu — još uvijek živa, sementizam joj i nije bilo teško utvrditi: *bulèntin*, gen. *bulèntina* znači povraz (= *tunju*) za lov arbuna, kanjaca, fratara i druge pridnene ribe, dakle ono što se danas

na najvećem dijelu Jadrana naziva *kančelica*¹⁵ (→ *kanjčelica*), *kanjevnjak* i sl. To je ustanovio već Luko Zore koji je sam riječ čuo u Dubrovniku. Đuro Daničić, unatoč tome što navodi samog Zoru, ipak u *ARJ* 1,729b daje tek približnu definiciju »njeka sprava ribarska«. P. Skok je o *bulentinu* prvi put pisao 1930. u *Zeitschrift für romanische Philologie* (ubuduće ćemo kratiti u *ZfrPh*) 50, 523 (»dient zum Fangen von labrus«), izvedeći ga »iz iste osnove kao i *bucati* < *bullicare*« i tumačeći -n- kao slavenski umetak (slav. Einschub). Skoku je očigledno bilo promaklo da je o istoj riječi u istom časopisu više desetljeća prije njega u dva navrata pisao Hugo Schuchardt (*ZfrPh* 25, 502; 39, 734) i *bulentin* protumačio kao deminutivnu izvedenicu od participa prezenta lat. glagola VOLARE »letjeti«, tj. od lika VOLANTE. Skok se u *ZfrPh* 54, 1934, 473-474 ispravlja i bez okolišanja i opravdavanja ističe da *bulentin* »gehört sicher nicht zum Stamme des skr. *bucati* < *bullicare*«¹⁶, što istovremeno poništava i tvrdnju o »slavenskom umetku -n-«. Schuchardtovo je tumačenje posve opravdano i prihvatljivo kako fonetski tako i semantički, jer se tunja otežana olovom može daleko baciti, tj. leti kroz zrak i brzo tone. To isto tumačenje čitamo 1933. u Skokovoj *Terminologiji* (str. 162), ali tu smo zatečeni čudnovatom tvrdnjom da je to »čisto latinski naziv« (?!). No, kako u Skokovu označavanju jezičnih stadija i slojeva na našoj obali »latinski« vrlo često znači »dalmatski« ili, kako Skok obično kaže, »dalmato-romanski leksički ostatak«, zaključili smo, premda sa čuđenjem, da Skok drži *bulentin* za dalmatski elemenat. Da smo točno zaključili potvrdila nam je eksplicitna tvrdnja u *ERHSJ* 1,233 u kojoj se kaže da je *bulentin*, -ina »dalmato-romanski leksički ostatak iz ribarske terminologije od *volantino*, poimeničeni particip prezenta od *volare* 'letjeti', *volans*, gen. -antis s pomoću lat. sufiksa -inus«. I, valjda u želji da se potvrdi dalmatski filter kod ulaza u hrvatski, dodaje se: *v > b* je dalmato-romanski betacizam kao u *Bol*, *bandima*¹⁷ itd.« Naravno, više nema i ne može biti govora o slavenskom umetku -n-.

Ono što nas mora začuditi jest izvođenje *bulentin* < *volantino*. Ako je *bulentin* dalmatski elemenat, kojem jeziku ili stadiju pripada *volantino* koji mora biti stariji? Latinskom svakako ne pripada, unatoč onom »čisto latinskom nazivu« iz *Term* koji smo gore spomenuli. Uz *volantino* na navedenom mjestu kod Skoka nema oznake jezika ni stadija, a to Skok nikada ne propušta, jer je i previše svjestan i discipliniran etimolog. Dovoljno je pogledati bilo koji njegov (ali *samo njegov!*) spis, pa da se vidi da on obaveznu oznaku jezika uz etimon nikada ne izostavlja. Čiji je onda onaj *volantino*? Odgovoru nas vodi *Lit* na kraju članka, gdje se spominje Meyer-Lübkeov *REW* 9431. Ondje nalazimo taj čudni *volantino*, ali on više nije nimalo čudan, jer je uza nj, kako je i nužno, označeno da je to talijanska riječ i da je to izvor srp.-hrv. *bulentin*, jednako kao što je kat. *volantin* izvor španjolskom *volantín*. I sada, kad se naš *bulentin* izvodi iz **talijanskoga**, otpada i dalmatsko postanje i sve što je rečeno o betacizmu *v > b*. Kad se tome doda da se u *Lit* navodi i Battisti-Alessiov *DEI* 551-552 (da li ga je Skok ikad vidio?), gdje se naša riječ navodi kao *bulentino* (sic!!), ali uz posve jasnu naznaku njezina preuzimanja iz kalabreških dijalekata, te, nadalje, da u istoj toj *Lit* nema ni spomena da je sam Skok o tome u dva navrata pisao u *ZfrPh*, postaje nam jasno da ne možemo biti sigurni da je članak *bulentin* potekao iz Skokova pera.

Samo, to nije kraj različitim tumačenjima postanja. U 2. knjizi *Rečnika SANU* na strani 276 za *bulentin* se kao izvor naznačuje nepostojeća tal. riječ *bolentina*, a da sve bude još složenije, citira se upravo mjesto iz Skokove *Term*, u ko-

joj, naravno, o **bollentina* nema spomena. Taj proizvoljno izabrani ili skovani tal. lik čitamo i u Klaićevu *Rječniku stranih riječi* 202. Tko je u tome imao primat ni-mo kadri ustanoviti.

Pokušajmo nakon svega unijeti malo reda u određivanje postanja Vetranićeve riječi *bulentin* »kančelica«. Za ispravno i potpuno etimološko rješenje moramo znati: 1) prvotni izvor oblika i 2) izvor ili posrednika od kojega smo mi riječ preuzeli. Što se prvoga tiče, tu je Hugo Schuchardt bio u pravu kad je za *bulentin* i za druge rom. likove istoga značenja izvor vidio u lat. VOLARE, VOLANTE + -INUS. Skok je to u *ZfrPh* 1934. prihvatio bez ikakvih ograničenja i jedino to možemo uzeti za Skokov stav, a sve kasnije proturječnosti i nepotrebna kompliciranja po svemu sudeći ne smijemo njemu pripisivati. Što se tiče drugog pitanja, a ono u prvom redu zanima našu etimologiju, bez dvoumljenja tvrdimo da je *bulēntīn*, *-ina* jedan od onih elemenata koje smo preuzeli iz južnotalijanskih dijalekata¹⁸. Da je tome tako vidi se iz nepostojanja lika s tim sematizmom u sjevernijim talijanskim govorima i, naprotiv, njegova postojanja s potpuno istim značenjem u južnoj Italiji. To nam najbolje potvrđuje Rohlfsov navod za Kalabriju: *valentinu, volantinu* »sorta di lenza con molti ami«, koji čitamo u *Nuovo dizionario della Calabria*, Ravenna <1977>, 749¹⁹, kao i varijante *bulantinu, bullintinu*, što ih za južnu Italiju navodi DEI 552. Znatno je kasnije standardiziran i potvrđen tal. lik *volantino*, za koji DEI 4081 donosi prvu potvrdu za god. 1933. Iz toga je očigledno da se za nas problem betacizma ne postavlja, jer je riječ preuzeta sa početnom *b-*, pa otpada i pitanje tobožnjeg slav. umetka *-n-*, a da o prijelazu *an > en* (Skok 1,233b) nije nužno govoriti.

Navedena je etimologija tal. riječi fonetski i semantički utemeljena i ne mogu joj se uputiti ozbiljniji prigovori. Jedini koji pomišlja (?) na drugačije postanje je Rohlf (nav. dj. 777). Zbog postojanja varijante *valentinu* uz *volantinu*, on na kraju članka u rječniku u uglastim zagradama dodaje [*importata da Valenza*], ali to može biti samo paretimološko motiviranje izraza.

Drugo je pitanje, a postavlja ga zahtjevnija etimološka disciplina, tj. kako doznati da li su južnotal. likovi nastali *in loco* ili preuzeti iz drugih izvora. Distribucija i kulturno-lingvističke okolnosti ipak govore u prilog zaključivanju da je iradijacijska točka za taj tip oznake ribarskog alata na zapadu od Italije. U Kalabriju je zacijelo došao iz Sicilije, gdje nam Giorgio Piccitto²⁰ potvrđuje varijante *bbullantinu, bbulintinu, bbullintinu* s jezgrovitom i najtočnijom definicijom »lunga lenza per la pesca a mano«. No, riječ je potvrđena i u još zapadnijim dijelovima Romanije, u katalanskom i (>) španjolskom (v. gore), a valja naglasiti, što još nije učinjeno, da i Fr. Mistral u svom *Tresoru*²¹ za mod. provansalski navodi *boulentin* s nešto užim značenjem »motovilo za povraz« (*morceau de liège sur lequel on enroule une ligne de pêche*), a to W. v. Wartburg (*FEW* 14,600a) podvodi opet pod lat. etim VOLARE. Specijalizacija značenja provansalske riječi govorila bi u prilog zaključivanju da polaznu točku provansalske, sicilijanske, kalabriške, pa i naše riječi valja tražiti u katalanskoj ribarskoj praksi.

Prema tome, Vetranićev *bulentin* nikako nije dalmatski relik, već je to rezultat posuđivanja iz južnotalijanskih govora do kojeg je došlo u vrijeme kad su trgovačke i kulturne veze između Dubrovnika i nasuprot mu ležeće talijanske obale bile znatno intenzivnije nego u vremenima koja su označena sve većim utjecajem mletačkog dijalekta. Riječ *bulentin* pokazuje na iste okolnosti ulaznja u hrvatske govore kao i već opisani slučaj sa *lumbljom* (§ 40 i bilj. 14) i sa bačvom *bordulezom* (§ 54).

56 Najveći dio mediteranskog prostora za značenje »jarbol« nastavlja lat. ARBOR (REW 616) pred kojim je uzmaknuo kl. lat. tim MALUS (dugo a) koji je bio nezgodan zbog homonimije sa MALUS (kratko a) »zao, loš, zlokoban«. Iz ARBOR je zahvaljujući dalmatskom posredstvu sačuvano hrv. *jarbol* i alb. dijalekt. *arburi* (pored knj. *direk* < tur.)²². Jedino je galoromansko područje u svom najvećem dijelu (tj. osim Languedoca i provansalskoga) preuzelo starodonejfranački *mast*, iz kojega je francusko *mât* »jarbol«.

No, širenjem mletačkog utjecaja duž naših obala, i refleksi germanskoga *mast* prodrli su i u čakavske govore. Jedan smo takav refleks otkrili kad nismo pri prvom bilježenju u Smokvici (Korčula) razumjeli iskaz *Amatáje se Markičina cūrma za poč u lastovske škoje*. Tada nam je protumačeno da to znači da se Markičina družina sprema za ribanje u lastovskim školjima. Nakon toga smo i u Korčuli zabilježili iskaz *Vaja dobro amâta(t) brod su svin manovrama*. Glagol je dakle *amâtat* (*se*), perf. *amatávat* (*se*), a značenje »pripremiti brod za ribolov ili putovanje, tj. namjestiti jarbol, jedro, unijeti sidro, konope i kormilo, ukrcati sve što je u brodu potrebno«, a u Smokvici *per ext.* i »pripremiti se za bilo koji posao«. Kasnije smo u Omišlju zabilježili pridjev *mâtan* »pripremljen za plovidbu i ribolov«. Kako niti jednog od ovih likova nije bilo u ARj (kao ni kasnije u Skoka), tek mi je tada postao jasan poljički izraz što ga je don Frane Ivanišević zabilježio u rečenici: *Brod se pri sagradi, turi se u more, pa mu se da' naprava od jidara, šta se kaže mantat brod*²³. U Kućištu na Pelješcu forme i sadržaji su izrazito pomorski, pa tamo nalazimo *amatat na loger; amatat ću brod na škunu*, tj. »opremit ću ga kao škunu«²⁴. U Komiži *omatât, omatón* ima isto značenje²⁵, dok u Grohotama *amatat* češće preneseno znači »predskazivati, pokazivati da se sprema ovakvo ili onakvo vrijeme«²⁶, dakle ono za što u Korčuli služi drugi (poluučeni) venecijanizam *akužavat* (< ven. *acusar* < lat. *accusare*): *Mâreta akužaje burinet* »po valovima bi se reklo da će zaphati burinet«.

Svi su ti naši likovi preuzeti iz mletačkoga *matar* »inalberare«, tj. »postaviti jarbol(e)«, za koje i sam Boerio 404 navodi da je *voce francese da mât, albero di nave*²⁷. Izvedenice *amatar, mattura, ammattura* širile su se iz zapadnih (Livorno, Napulj) prema istočnim talijanskim govorima i u pojedinim se dijalektima semantički razvijale prema prenesenim značenjima. U nekadašnjem značajnom središtu brodova na jedra, Malom Lošinju, Enrico Rosamani bilježi prenesenu uporabu izraza *matar a lògher* rečeno za ženu s vrijednošću »udešena, odjevena po posljednjoj modi«²⁸, dok Chioggia više ni ne pozna brodarsko značenje, i *matare* znači samo »preparare, allestire«: *m'ò matao da inverno* »obukao sam zimsku odjeću«²⁹. Naše pelješko *matadura* »ono pomoću čega se brod na jedra pokreće (jedra, jarboli, penuli, bumi, piki)«³⁰ samo je venecijanizirano talijansko *matatura*, za koje DEI 2395 prvu potvrdu bilježi 1813. godine, uz češće *mattura*. Neetimološko -n- u poljičkom *mantat* može predstavljati domaće umetanje, koje je u poljičkom govoru vrlo često, ali isto tako može biti nastalo pod djelovanjem semantički veoma bliskog *mânat*, gen. *mânta* »gindac, konop podigač za jedro«³¹ (ven. < grč.), o kojem ćemo govoriti u jednom drugom prilogu.

57 Formalna sličnost sa *amatat, matan* (§ 56), te problematično podudaranje u jednoj sastavnici, ali nadasve Skokovo tumačenje riječi o kojoj ćemo raspravljati, navode nas da se upustimo u analizu tvorbe i etimologije jednog čakavskog i opće-

jadranskog pomorskog termina o kojem do današnjih dana nije postignuta suglasnost među svjetskim etimologičarima i leksikolozima.

Pitanje je o etimološkom objašnjenju za naziv kojim se označavaju konopčići koji vise na jedrima i pomoću kojih se prema potrebi skraćuje jedro ili se pak vezuje za lantine. Ili, kako bi rekli ljudi s mora, s kojima se uzima jedna, dvije ili tri *ruke tercarola*. Najbolji, izrazito čakavski opis tih vezica dao je Ivan Žic u radu o Vrbniku u *Znžo* 7, 1902, 344³². Kao što je lako i očekivati, ta će četvorosložna riječ pokazivati više varijanti: *matafjün* (na primjer Korčula i Krk³³), *matafijün* (Mljet i Dubrovnik), *marafün*³⁴ (Komiža, Senj), *marefun* (pored *marafun*, Sali), *marahün* (Muter), a što ih nema znatno više, što nema sekundarnih motivacija i paretimoloških prilagodbi, govorilo bi u prilog čvrstoj ukorijenjenosti izraza u svakodnevnoj pomorskoj i ribarskoj praksi.

Što se tiče naših većih riječnika, *ARj* 6,516 bilježi *matafjun*, dok *Rečnik SANU* navodi obje varijante *matafijun* (12, 180) i *marafun* (12, 119). Vidovičev je *PRj* 280 i 283-4, naravno, najiscrpniji jer donosi velik broj potvrda koje govore o distribuciji termina uzduž naše obale. Od djela s etimologijskom namjenom, obje varijante riječi navodi Skok u *Term* 143 i u *ERHSJ* 2, 387.

Glede pitanja izvora uopće nema problema: riječ smo preuzeli iz mletačkoga koji ju je dao i narodima na istok od naše zemlje. Boerio 404 navodi lik *matafioni* sa poprilično istim značenjem koje vrijedi i kod nas. Starije potvrde donosi Coronelli 1697³⁶, a distribuciju i varijante prikazuje veliki *Dizionario di marina medievale e moderno* Talijanske akademije (Rim, 1937, str. 474).

Izravno je preuzimanje iz venecijanskoga i više nego vjerojatno bez obzira na dvojne oblike *mata-/mora-*, jer variranje postoji i u bizantskom i novogrčkom: *μαραφούνη marafóuni* i *μανταφούνη mantafóuni*³⁷, koji potječu iz istog izvora³⁸, jednako kao i turski *matafyon*. Uostalom, i danas u mletačkim dijalektima postoje oba lika, jer nam za Grado E. Rosamani (*VMGD* 101) navodi *marafoni*, a za druga mjesta *matafioni* (104). Doduše, kao izvor mogao bi doći u obzir i južnotalijanski gdje G. Rohlfs (*Vocabolario dei dialetti salentini*, 325) bilježi *matafune*, *metafune*, *metafoné*, ali se takvu zaključivanju protivi postojanje posuđenice na Krku i na Cresu/Lošinj, a, osim toga, u salentinskim govorima variranje *mata-/mara-* ne postoji. Ono, međutim, postoji u Abrucima *matafóna*, *marrafuna* (Pescara), *marrafù* (Teramo), E. Giammarco, *DAM* 1100 i 1088³⁹, pa se može s razlogom pretpostavljati da su i ti oblici preuzeti iz mletačkoga.

Pokušaji etimoloških tumačenja veoma su brojni, ali i proturječni. Kod nas se na nazivu *matafjun* prvi zaustavio P. Skok u *Term* 143, ali nije išao dalje od konstatacije da riječ »dolazi od ital. *matafioni*«, što je s obzirom na namjenu knjige bilo dovoljno. Još 1951. u svojoj doktorskoj disertaciji⁴⁰ vidio sam u toj riječi nekadašnju složenicu i, ističući da ni »sâm ne smatram to tumačenje definitivnim«, pokušao pokazati da u njezinu prvom dijelu valja vidjeti venecijanski (< franc.) glagol *matar* (v. gore § 56), dok je u drugoj sastavnici lat. *FUNIS* > tal. *fune* »konop(čić)«, *REW* 3589. Osnovna poteškoća, kako sam tada vidio, dolazila je od kronologije prijelaza franc. *mât* > tal. (*a*)*matar*, dok mi se druga sastavnica (< *fun*) činila, kao što mi se i danas čini, fonetski i semantički teško osporivom.

Kad je 1972. izašla druga knjiga Skokova etimologijskog rječnika, našao sam u njoj dio svoga tumačenja. Naime, iz velikog broja nanizanih slav. i rom. oblika vidi se da je druga sastavnica iz lat. > tal. *fune*, ali se teško može zaključiti što je

prvi dio složenice⁴¹. Jedino što je lako vidljivo jest da svi nabrojani likovi pokriva-ju semantizam »lud«, te da hrv. pridjev *mât*, koji je u tom članku natuknica, »po-tječe od tal. *matto*«. Naravno, današnja etimologija, upravo zbog važnosti koju pridaje semantici, nikako ne može prihvatiti tumačenje pomoću tal. *matto* »lud«, ali to je još jedan primjer o isključivom oslanjanju na formu, koje je karakterizira-lo tradicionalističku etimologiju.

Skokovo je tumačenje samo jedno u nizu pokušaja koji su iznošeni u romanis-tičkoj etimologiji, ali jedino koje je *matafun* dovodilo u vezu sa *matto* »lud«. U svom *Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität* (EWUGr), § 2601, Rohlfs svrstava salent. *matafúnu* među »riječi nepoznata postanja«, a u pre-rađenom izdanju⁴² iz 1964. te natuknice nema. Međutim, u rječniku posvećenom salentinskim dijalektima (VDS)⁴³ nalazimo čitav niz varijanti od kojih smo neke gore spomenuli. Tu Rohlfs iznosi mišljenje da je »tal. *mattafione* iz prov. *matafió-un* 'corda con cui si lega la vela all'albero', composto col prov. *fioun* 'cordicella'«. Tako smo došli do našeg predloženog *-fun*, *-fjun* < FUNIS, ali prvi dio složenice i dalje visi u zraku, pa se C. Battisti u *DEI* 2388 miri sa zaključkom da je »postanje nepoznato«.

Ne možemo ovdje detaljno ulaziti u sve ostale pokušaje tumačenja⁴⁴, ali nji-hova nam je analiza pokazala put plauzibilnom rješenju. Po našem mišljenju, mle-tački je termin nastao pod utjecajem široke rasprostranjenosti sličnog složeničkog tipa u provansalskom i iberoromanskom, a u mletačkom je prema tom tipu nastao od domaćih sredstava termin s današnjim semantizmima i proširio se po Sredozemlju. Mislimo pri tome na prvotni poticaj složenica poteklih iz istog izvora kao španj. *guadafiones* sa tri ovim kronološkim redom nastajala značenja: 1) puto, putilo, spona za konje; 2) veze, lisičine za ruke; 3) vezice za jedro⁴⁵. Naravno, to je samo jedan tip, jer na iberском poluotoku postoje, poglavito u katalanskom, broj-na variranja, ali uvijek s temeljnim semantizmom »veza«, »vezati«: španj. *botafiol*, *matafiol*; kat. *abadafió*, *badafió*, *botafións*, *matafió*; prov. *mactafelon*, *matafioun*, *matafians*⁴⁶. Držimo da možemo uzeti za izvjesno da je, kao što je sugerirao G. Alessio u *ZfrPh* 59, 242, jedan iberoromanski pastirski termin gotskog postanja (*guadafión* < **waidafahjo* »put(il)o«) bio prihvaćen u pomorskoj i ribarskoj sredi-ni. To se preuzimanje u kat. zbililo relativno rano, već u 13. stoljeću, jer se novi se-mantizam javlja u čuvenom kodeksu *Consolat de mar*⁴⁷. Naravno, nitko ne pomišlja na izvođenje *matafión* iz gotskog pastirskog termina, već samo ističemo da je ovaj predstavljao prototip, model za složenički tip koji je dao poticaj stvaranju sličnih tipova u različitim sredinama, koje su — svaka za sebe — paretimološki ili drugačije taj model prilagođavale svojem leksiku i svojoj situaciji. Jedino se tako mogu protumačiti međusobno toliko različiti likovi kao što su st. provansalski *mactafelon* i kat. *abadafió* ili naše murterinsko *marahün*.

Ako se ne prihvati da bi do zamjene ili križanja *guada-* sa *mata-* bilo došlo za-hvaljujući postojanju semantički bliskog glagola *matar*, može se pomišljati na se-mantički još bližu ven. imenicu *mata*. Taj termin nerazjašnjenog postanja, koji se prema A. Jalu u mletačkom javlja u 14. i 15. stoljeću, znači vrstu konopa za učvršći-vanje jedra ili križa⁴⁸, a u turskom, gdje je preuzet iz mletačkoga, *radanču*, pojača-nje u kutu jedra⁴⁹. Semantičko je polje isto, i *mata* i *matafion* služe kod kraćenja jedara, pa je i više nego vjerojatno da je prvi mogao poslužiti za paretimološku pri-lagodbu neprozirnog *guadafión*, kao što je istoj svrsi i pored njega mogao poslužiti

ti i *matar*. Iskustvo stečeno dugim bavljenjem etimologijom nas uči da u mnogo-složnim riječima koje su u uporabi na širokim prostranstvima, u većem broju jezika, a k tome u veoma mobilnom jeziku pomoraca, nikad nema kraja neprestanim deformacijama i sekundarnim, paretimološkim motivacijama. Već spominjani kat. *abadafió*, prov. *mactafelon* i ven. → novogrčki *μαραφούντι* za tu su tvrdnju odlična ilustracija.

Da je fonematska postava /matafuni/ odista pogodna za paretimološke improvizacije i za sekundarne motivacije, a time i za postizanje znatnog stilističkog naboja, najbolje ćemo pokazati i pomoću naših, a i tuđih homofonih izraza koji, za razliku od *matafun* »vezica, konopčić«, takav naboj odista nose.

U unutrašnjosti Istre, u Primorju, a i u unutrašnjosti Cresa nalazimo potpuno homofono *matafún*, koje Maretić u *ARJ*, 6, 516 netočno definira (prema F. Simčiću) kao »šaka«, »pesnica«, ističući da se *pravo značenje ne razabira, jer šaka i pesnica nije isto. Tamna postanja*. Zasad, pismeno je potvrđen i glagol *matafunat* »udarati šakom ili pesnicom«⁵⁰. Druge potvrde s kojima raspoložemo uklanjaju svaku dvojbu oko značenja. U Vrbniku *matafún* »udarac šakom po glavi«, za Hrvatsko Primorje (oko Bakra) Turina-Šepić 105 navodi *matafún* i *matahún*, dok veoma pouzdani H. P. Houtzagers za Orlec⁵¹ bilježi isto značenje (*blow with the fist*). Kod Skoka 2, 387 nalazimo oblike iz *ARj*, ali tu se zajedno tumače *matafun* »udarac« i *matafun* »konop za kraćenje jedra«. Dvije se vrijednosti neprestano miješaju, ničim nisu odijeljene, a nakon značenja »udarac« kaže se da je drugi dio složenice lat. *FUNIS* > tal. *fune* (?!).

U taj nemarno priređeni članak valja nam unijeti malo reda.

Kao što smo već istakli, postava se /matafun/ lako podaje stilističkoj eksploataciji i prilagodbama svake vrste. I to u prvom redu zbog osnove *mat-* koja je zavela čak i Skokova priređivača da pod jedno *māt* < tal. *matto* »lud« zajedno svrsta *matati* »mamiti«, *šah mat*, *matafjun* »konopčić« i *matafun* »udarac šakom«. Tada nam je jasno da ta postava može u narodu izazvati još više fantazije. Samo, poticaj za neki odudarajući semantizam ipak odnekuda mora poteći, a najlogičnije je taj poticaj tražiti u regionalnim, pa i u marginalnim sektorima rječnika, jer se u jeziku ništa tako brzo ne troši kao riječi jakog stilističkog naboja. Naravno, u obzir se mora uzimati i geografski faktor. U *ERHSJ* se međutim uspoređenja traže u južnoj Italiji, i kao paralele se navode likovi *matafun*, *mataffu(ru)* »nabijač za puteve«, tobože iz Salenta, ali ni u tome nema reda. Prvi je zaista salentinski (v. gore), ali znači »konop za jedro«, dok drugi nije iz Salenta već iz Sicilije i znači »nabijač«⁵².

Obzirom na isključivo sjevernojadransku distribuciju našeg *matafun* »udarac«, kao paralele i eventualni izvor malo nam mogu pomoći južnotalijanski i sicilijanski oblici⁵³, pa takve forme valja tražiti u regionalnim govorima iz kojih su mogle doći u naš sjeverni čakavski. Upravo nam za oblast Venecija Durante i Turato⁵⁴ navode *mataflón* baš sa značenjem »jak udarac rukom« uz rječiti primjer *Co un mataflón te destaco la testa* (jednim ću ti m. odbiti glavu).

Etimološki je sada situacija jasna: u krajevima gdje nema mora ni jedara, forma *matafun*, kao najbliža venecijanskom *mataflon*, poslužila je za sadržaj »schiaffone«, »udarac šakom«. Što se pak tiče postanja mletačke riječi, *mataflón* »schiaffone« ne vezuje se s tal. *matto* »lud« već sa *mattare* < lat. *mactare*, *mactus*, koje je doživjelo prijelaz »žrtvovati« → »ubiti«. No, opet naglašavamo, striktno pitanje

podrijetla izraza malo je značajno u istraživanju ovakvih stilističkih riječi: one nalo nastaju i za njih je dobar svaki izraz koji je neobičan, koji podsjeća na nešto i koji može začuditi; kad mu se afektivni naboj istroši, s njim najčešće nestaje i sam izraz. *Matafun* »vezica« bio je oznaka konkretne stvari i proširio se i sačuvao do danas po Sredozemlju, *matafun* »udarac« iskoristio je neobični izraz, ali je jedva zaživio u nekoliko sela. Ovakvo ponašanje afektivnih i afektiviziranih tuđica karakteristično je za sela nasuprot gradu ili pomorskom središtu. Paralelnu pojavu zabilježili smo u Pupnatu: krpe u koje su vojnici A.-U. monarhije i kraljevine Jugoslavije umatali noge i koje su služile umjesto bječava, ondje su se nazivale *škovace*, što znači »smeće« (< ven. *scoazze*, Boerio 622). Nije nam bilo teško razabrati da je »pravi« izraz *šufece/šufēce* (< njem. *Schuhfetzen*) na selu bio posve nerazumljiv, pa je zamijenjen s relativno razumljivijim *škovace*, koji je također, ali znatno ranije, došao iz grada. Prema tome, imamo upravo paralelan odnos: *matafun*, »udarac« : *matafun* »vezica« :: *škovace* »objoci« : *škovace* »smeće«⁵⁶.

58 U § 21 ovih priloga (ČR 1, 1985, 68) spomenuli smo veoma rasprostranjeni dalmatinski termin *bunja* za poljsku kućicu u suhozidu, a ovdje bismo htjeli učiniti nekoliko dopuna i ispravaka uz dosad iznesene podatke. O toj riječi raspravlja Skok (1, 237 i *Slav. i rom.*, 180) i teško bi bilo nešto više reći nego da je »možda pred-ie. podrijetla«⁵⁷. Mora se, međutim, istaknuti da nije ispravno navoditi vezu naše riječi sa svim značenjima koja ima tal. lik *bugna*, a još manje sa svim značenjima lika *bugno*. Naime, tal. *bugna* u značenju »ispupčeni kamen« može biti predindoevropski relikv iz ligurskog areala, kako misle Battisti i Alessio (*DEI* 630), ali *bugna* i/ili *bugno* sa značenjem »košara«, »košnica« zacijelo nije takova postanja jer se, kako je pokazao i Johannes Hubschmid (*Vox Romanica*, 27, 1968, 350-351) nastavlja na jedno keltsko **bunia* »panj → »košnica«⁵⁸. Neutemeljeno je brkati ta dva talijanska rezultata, od kojih samo prvi može biti u etimološkoj vezi s našim *bunja* »poljska kućica u suhozidu«. Isto tako, valjat će revidirati definiciju našeg srednjovjekovnog *bugna* (*LexLatMAIug* 138), jer nema razloga da u Farlatia *bugna* znači »sobičak u podrumu«. Od *bunja* postoje i izvedenice: *bunjāc* »natkrita pregrada (poput kućice) građena u mrtvo« (za Brusje, *HrvDZb* 7, 415), pa *bunjača* »voda u dulibi u pokopanom mistu zakrivenu od veliki' stina, valja do nje puno silaziti« (Poljica, *Znžo* 8, 276) i, na kraju, u Kučima (Crna Gora) *bunjar* je svaka hrpa kamenja (Novo Vujošević, *Što mi ti je, da mi ti je*, Titograd, 1986, str. 197).

No, ovo naše današnje *bunja* ima i svog homofonog parnjaka u brodarskom terminu *bunja* »jedan od konopa s kojim se četverougla jedra podižu i skupljaju« (R. Vidović, *PRj*, 90). I forma i sadržaj potvrđuju se za Brusje u *HrvDZb* 7, 415: »škota na križima velikih jedrenjaka«. Riječ s tim značenjem ne donose ni *ARj* ni Skok.

To je znatno mlađa posuđenica iz opće mediteranske brodarske terminologije (kat. *pony*, port. *punho*, španj. *puño*, prov. *bougno*, tal. *bugna*, novogrč. *μπόνια* *mpouñia*). Naše je preuzimanje iz mletačkoga *bugna*⁵⁹ mnogo vjerojatnije nego ono iz abruceškoga *bugnē*, *mbugnē* »cima della vela a cui è legata la scotta« (E. Giammarco, *DAM*, 345). Unatoč svojoj rasprostranjenosti, termin još nije etimološki objašnjen⁶⁰. U nas je došlo do križanja *bunja* × *bum* s rezultatom *bunj* »donja motka 4-uglog jedra — *bum*« (za *Komižu*, M. Deanović, *Rad* 344, 1966, 19; cf. i *ČDLex* 90), a možemo reći da tamo gdje je u živoj upotrebi pomorski termin *bunja*, poljska kućica postaje *bunjāc* (Komiža, Brusje).

59 Upravo zbog nesuglasnosti koja vlada među etimologičarima kad je u pitanju postanje riječi *burača* i *baril* (Skok, 1, 238 i 1, 113) možda bi bilo vrijedno donijeti nekoliko novih varijanti i podataka. U prvom redu, može se i braniti i osporavati Skokovo uspostavljanje dvaju odjelitih članaka za *burača* i *bure*. Postupio je tako jer je bio uvjeren da je *būrača/būrača/burāča* »od tal. *borraccia* (14. v.)«, ali i sam smatra da se osnova iz *bure* (a ta se riječ obrađuje u članku *baril*) nalazi i u *burača*, što bi, prema metodi koja se slijedi u ERHSJ, nalagalo tretiranje tih likova u jednom članku. I, najzad, s. v. *baril* ističe se da »odnos između *būre* i *baril* nije jasan«. I zaista, nije jasan ni članak ni odnos *bure* ↔ *baril*. Ovaj posljednji nije jasan ni za onog koji se služi rječnikom, ali ni za specijaliste romanske etimologije, samo s tom razlikom da onaj koji se služi rječnikom, ako mu se izriječkom ne kaže da je etimologija nepoznata, uvijek može pomisliti da nešto nije razumio, da se je izgubio u moru paralela i navedenih likova i da shvaćanje etimologije prelazi njegove mogućnosti, kao što nam se sa Skokovim rječnikom često događa. To nam ukazuje na prednosti onih rječnika u kojima tako često nalazimo na nedvosmisleno »etimologija nepoznata« ili »riječ tamnog podrijetla«, a nadasve onih u kojima postoje posebni dijelovi sa »riječima nepoznatog ili nesigurnog postanja« kao što su veliki Wartburgov *FEW*, *EWUGr* Gerharda Rohlfsa i dr.

Ako pregledamo velike etimološke repertoare, vidjet ćemo da ne samo za *baril* ↔ *bure*, već i za samo *burača* vlada pravo šarenilo u stavovima⁶¹, što je i razumljivo s obzirom na veliku ulogu suđa za vino što su je ti predmeti imali u staroj mediteranskoj civilizaciji. Zato nećemo ni ulaziti u toliko raspravljaju etimologiju riječi *baril* (i → ? *bure*), već reći riječ-dvije o našim tudicama i pokušati odrediti jezik iz kojega smo ih preuzeli.

Počnemo li sa *burača* »čtur(ic)a za piće«, koja je prema Skoku (1, 238) »od tal. *borraccia*«, dakle novija posuđenica, odmah ćemo se suočiti s činjenicom da uz *burača* kod nas postoji i *bur-ica*, *bur-ilo* i još nekoliko takvih izvedenica sa popriličnim značenjem, a kako je *-ača* i naš i tal. sufiks, nije nam dopušteno decidirano tvrditi da smo riječ u novije vrijeme preuzeli iz talijanskoga *borraccia*⁶². Izvedba iz osnove *bur-* mogla je nastati i kod nas. Nadalje, iako smo i sami ustanovili znatan broj hibridnih romansko-slavenskih tvorbi⁶³, ipak nismo nikada našli na tuđoj osnovi novije posuđene riječi pet ili šest različitih domaćih sufiksa. Takvo bi zaključivanje govorilo u prilog da je *burača*, što se kronologije nastanka izvedenice tiče, mogla dobiti i naš sufiks, te da ne mora biti cjelovita posuđenica iz talijanskoga. U prilog takovu gledanju govore i drugi navlas isti tipovi izvođenja, koji Skoku nisu bili poznati, a i neki elementi distribucije već zabilježenih izvedenih likova. Tako npr. *burilo* nije živo samo u Hercegovini, jer sam ga, osim u Drumu kraj Imotskoga, zabilježio i u Cesarici, na moru pod Velebitom. *Burica*, koje Ribarić navodi za istarske Vodice (*SDZB* 9, 136), živa je i na Cresu (Nerezine), ali s prenesenim značenjem »smiješno debelo čeljade«; istu riječ s pravim značenjem za govor nekadašnjih splitskih Talijana bilježi u svom rječniku Luigi Miotto⁶⁴ kao *voce slava del contado* sa značenjem »piccolo mastelletto, piccola botticella«. No, najvrijednije su nove potvrde što ih za Orlec u unutrašnjosti Cresa donosi H. P. Houtzagers⁶⁵: *būra*, *burāc* »small white cask for milk... with one handle«, *būrīna* »old pan for pig's wash«.

Svi su navedeni oblici u uporebi na najširem jadranskom arealu. Jedino, zbog nepostojanja odgovarajućeg lingvističkog atlasa, ne poznamo područje rasprosti-

ranja lika *būre* »bačva«, koji također predstavlja jedno od naših proširenja osnove *bur-*. Sve što možemo reći jest da je on nepoznat na mjestima gdje su u živoj uporabi riječi *burača*, *burica* i dr. jer se tu nikako ne govori *būre*⁶⁶ a taj se sadržaj označava najčešće pomoću sinonimnog *bačva* (< v. lat. BUTTIA, Skok, 1, 86), *baril/barilo*, *karâtêl/karâtילו* i dr. Bilo kako bilo, na Cresu i Korčuli, primjerice, *burica*, *burilo*, *burača* su domaće riječi, dok je *būre* ili nepoznato ili se osjeća kao kontinentalni import⁶⁷.

Što se iz svega toga može zaključiti?

- da se osnova *bur-* u *burilo*, *burica*, *burina*... nalazi i u *būre*;
- da je u *burača*, koje je moglo biti posuđeno iz mletačkoga *borachia*⁶⁸ (radije nego iz talijanskoga, kako naglašava Skok), došlo do preklapanja novijeg (tuđeg) i starijeg (već udomaćenog) lika;
- da je *būre* bilo u uporebi u unutrašnjosti i da nikad nije prodrlo u jezik priobalnog pučanstva, gdje su još uvijek čvrsto ukorijenjeni leksemi *bačva* i *baril*.

Međutim, premda nas sve to ni najmanje ne dovodi do osnove *bar-* koja je u hrv. *baril(o)*, ipak nam potvrđuje da je za našu obalu Jadrana, kako bi rekao Bartoli, *bur-* tzv. *fase anteriore* ili domaća faza, a *bar-* *fase seriore*, tj. kasnija, aloglotska faza, jer su *baril*, *barilot*, *barilet* očigledno mlađe posuđenice iz ven. *baril* »vasso di legno a doghe« (Boerio, 65), kako to i Skok misli, premda to nigdje izrijekom ne kaže, a kaže Đuro Daničić u *ARJ* 1, 186 (s. v. *bârilo*).

Prema tome, te nam konstatacije dopuštaju da ustvrdimo da uopće nije bilo potrebno niti je opravdano polaziti od unaprijed stvorenog mišljenja da *bure* potječe od *baril*. Objašnjavajući u istom članku postanje za *bure* i *baril*, Skok ističe da »odnos između *barile* i *būre* nije jasan«, a to *implicite* znači da nije jasan ni odnos *burilo*, *burica* i dr. prema *barile*. I u najnovijem se etimološkom rječniku bugarske akademije⁷⁰ raspravlja o postanju bug. *būre*, *burilo*, ti se likovi uspoređuju sa srp.-hrv. *būre*, *būrence* (sic) i sa (gegijskim) albanskim *buril*, navodi se da su svi preuzeti iz tal. *barile* i doslovce se zaključuje da »fonetska promjena *a > u* nije jasna«.

Naravno da se kod tako teško objašnjivih »odnosa« i neočekivanih »fonetskih promjena« tumačenja i opravdanja za unaprijed stvorene stavove mogu tražiti jedino u kontaminacijama ili križanjima. Tako se kod Skoka kaže: »Unakrštanjem *burica* i *barilo* nastade *būrilo* (Hercegovina, bug.)« i dodaje »Odatle arb. *burile*⁷¹«. U takvu traženju križanja i njegovom korištenju najdalje su i sa najmanje utemeljenim tvrdnjama išli C. Battisti i G. Alessio u *DEI* 441. Taj ćemo dio članka doslovno prevesti:

Naša je (sc. tal.) riječ (sc. *barile*) prodrla preko južnog slavenskog u sjeverne slavenske jezike, usp. ruski *barylo*, koje se proširilo iz poljskog *barylja*; motiv za posuđivanje je identičan onome koji je učinio da ven. *boria* postane u srp.-hrv. *bure* »bačva«; iz križanja dvaju likova došlo je do kontaminacije *burilo* u bugarskom.

Na toj se tobože mletačkoj etimologiji srpskog ili hrvatskog *bure* valja zaustaviti, jer joj manjka *tertium comparationis*, da bi je onaj koji ne pozna venecijanski dijalekt mogao razumjeti.

Battisti i Alessio⁷² drže, dakle, da je ven. *boria* dalo srp.-hrv. *bure* »bačva«. To svoje mišljenje temelje na tome što za *boria*, koje u mletačkom znači »oholost, taština, ispraznost«, postoji sinonim *bota*, koji znači a) »oholost, ispraznost« i b) »bačva«. Dakle, u igri su tri riječi: 1. *boria*, koje je učena riječ⁷³ i znači »alterigia«, »nadutost« (Boerio, 92); 2. *bōta* (sa otvorenim *o*=*o aperto*), koje je mletačka, a ne knj. tal. riječ i znači isto tako »alterigia« (Boerio, 94); 3. *bōta* (sa zatvorenim *o*=*o stretto*), pored češćeg *bote* (knj. tal. *botte*), koje znači »bačva« (Boerio, 94). Sad bi se, prema autorima *DEI*, moralo zaključiti da je naše *bure* nastalo od ven. *boria*, koje znači »ispraznost« i to zato što to *boria* ima za sinonim *bōta*. Ne treba ni naglašavati koliko je ta argumentacija krhka. To bi bilo isto kao da uzmemo da je neka riječ za »pās« u nekom nama susjednom jeziku nastala od *remen*, jer kod nas »remen« može biti i *pās* ! Osim toga, sve da i uzmemo da je ven. *boria* u osnovi našega *bure*, opet to ne možemo prihvatiti zbog fonetskih razloga, jer *-ia* ne može ne-tragom nestati i bilo bi dalo neko **burja*. Za *barile*, pak, može se prihvatiti križanje *barile* × *bure*, ali gdje je onda tu ven. *boria*? Najzad, venecijansko je *boria* došlo k nama, ali samo u znatnije venecijanizirane zone i imalo je efemerni vijek trajanja, i to u jedva modificiranoj formi *bōrja*, što je u Korčuli za mojega djetinjstva značilo »objijest, Hochmut, vanagloria«: *uhiti je niku bōrju kako da je sin ol krāja* (uzoholio se kao da je kraljev sin).

O riječi *barile* znamo mnogo više nego o nerazjašnjenju osnovi *bur-*, koju možemo pretpostaviti na temelju njezina postojanja u našim, albanskim i bugarskim likovima. Izvođenje hrv.-srp. *burilo* od tal. *barile*, kao što smo pokazali, moramo odlučiti odbiti. Talijansko, odnosno mletačko *baril* brzo se širilo na istok i doživjelo izvanrednu rasprostranjenost, tako da se u određenom smislu može smatrati mediteranskom riječi⁷⁴. No, ono što želimo u prvom redu naglasiti jest da je njezin naglašeni slog **uvijek zadržao** *-a-*, pa čak i onda kad su se mijenjali izvedbeni sufiksi (v *FEW* 1, 331) i kad je dolazilo do radikalnog mijenjanja značenja, kao što je to bio slučaj sa internacionalizmom *barikada*⁷⁵. Na putu prema istoku, riječ je doprla: (1) k nama u obliku *baril* i u ranoj prilagodbi na naš sr. rod. *barilo*⁷⁶, potvrđenoj u korčulanskoj bilješci iz 1419: *uno barilo pleno di asido*⁷⁷, (2) u alb. *barilë*⁷⁸; (3) u biz. βαρύλ(λ)ιον *barýl(l)ion* (Sophocles, 300) i (4) u turski *baril*. Grčkom se posredstvom, tj. βαρύλιον *barýlion* → (uz promjenu sufiksa) βαρέλι *varéli* duguju varijante alb. *varielë* i tur. *varel*, što nam pokazuje da turski pozna i **izravni** venecijanizam i **posrednu** posuđenicu iz grčkoga.

Svi navedeni oblici nam i dalje ne dopuštaju tumačenje prema kojemu bi oblici sa *bur-* bili u novije vrijeme nastali iz *barile*, a to nas upućuje na jedini mogući zaključak da su morala postojati **dva prvotna polazišta**: jedno **BARRO*⁷⁹ iz kojega je *baril* i jedno **BURRO-* iz kojega su potekli oblici s osnovom *bur-*, a iz tog je izvora, prema *DEI* 568, nastalo španj. *borracha* i salentinsko *vurro* »krčag« (»specie di orciuolo«, Lecce, G. Rohlfs, *VDS*, 828).

Do istog zaključka dolazi i Skok: »Imale bi se prema tome pretpostaviti **barra* i **burro* kao mediteranske riječi«. Samo, takav zaključak, unatoč onom *prema tome*, isključuje sve ono što se napabirčilo kroz čitav članak *baril* i sve one proturječne etimologije koje su između natuknice i citiranog zaključka tamo navode, sva ona mjesta u kojima se doslovce prepisuje *DEI*, a da se taj rječnik uopće u *Lit.* ne spominje.

60 Današnja vrijednost riječi *blûta* u Korčuli i po selima na otoku je »pokvareno vino«, pa se zato govori: *ka' je vino pošlo na blûtu, ka' se je uzblutilo, onda baca na sljako, ma isto ima crni kolur*. Sličnu vrijednost imaju *maravân* (< grč.) i *špuntîn* (< ven.). Druge potvrde za varijante s ovim i za one s posve različitim semantizmom (»bolest u životinja«) nalaze se u Skoka 1, 174. Tu se naznačava i etimologija (< ABLUTA, poimeničeni part. prošli od ABLUERE »isprati«⁸⁰) koja je za tal. riječi navodno istog postanja općenito prihvaćena u romanskoj etimološkoj literaturi⁸¹. Skokove navode, ako izuzmemo redosljed navedenih oblika i njihovo povezivanje⁸², valja ozbiljno prihvatiti, jednako kao i tvrdnju da je riječ »posuđenica iz starodalmato-romanskog«, jer njegova izvođenja počivaju na plauzibilnim elementima za razliku od Daničićeva tumačenja pomoću tal. *biotto* »gol, jadan; nepomiješan«.

Ipak, Skokovim navodima valja dodati nekoliko pojedinosti. U Korčuli postoji i glagol *blûtit* »govoriti gluposti«, »lupetati« (*Što blûtiš, oli si pjan?!*) i on je za lokalne govornike izveden iz *blûta*, pa se tako i osjeća, jer je figurativno značenje opravdano i logično. V. Karadžić je u Risnu zabilježio poprilično isto značenje za glagol *blûtiti*⁸³. *Blûta* nije ograničeno na primorski pojas, jer ga osim Mikalje, Della Belle i Voltiggiata nalazimo i u Belostenčevu *Gazofilaciju 2,20: blutta od vina* »mucor«, »plešnivost« bez oznake D(*almatice*), dok ARj 1, 455 navodi i potvrdu iz Hercegovine. Nadalje, u alb. postoji, prema G. Meyeru, *AEW 40, bl'udë, blutë* »weisser Schimmel auf verdorbenem Wein«, i to još može biti »posuđenica iz južnog hrv.-srp.«, kako čitamo u Skoka, ali je i to teško prihvatiti kad je u pitanju novogrč. *μπλοῦτα* »crveni osip po koži«. Važno je, osim toga, dodati da je ta naša riječ, i k tome s istim značenjem »pokvareno vino«, zabilježena za a. 1378 u Dubrovniku u čudnom obliku: *vinum dandum a dictis partibus ne debeat esse nec acetosum nec bluctaycum nec sentiat de vase*⁸⁴. I, najzad, spomenimo i nešto što se tiče značenja. Dok se u dalmatinskim, hercegovačkim i albanskim potvrdama značenje uvijek podudara, u istarskom *bljûta*, koje J. Ribarić (*SrpDZb 9, 133*) donosi za Vodice, riječ znači »bolest koja se razvija životinjama pod vratom«. Ne znamo ni koja je to bolest, ni kako se njezini znakovi manifestiraju, ali u svakom slučaju, lakše nam je bilo prihvatiti da je riječ o prenesenoj vrijednosti crvenila u spomenutom novogrčkom semantizmu. Kad su u pitanju životinje, govoriti o crvenilu ili o nekoj boji koja nalikuje na *blutu*, tj. na pokvareno vino, mnogo je teže. No, značajno je da gotovo svi tal. refleksi od ABLUTA, kako ih navodi M. Pfister *LEI 1, 114*, spadaju u sferu stočarstva⁸⁵, tako da bi se moglo zaključiti da bi unutrašnjost Istre bila bliže sjevernotalijanskim govorima, dok bi Dalmacija i jezici njoj na istok imali poseban, prilično oštro odijeljeni semantizam.

Kad svemu tome dodamo da je i u riječima sa značenjem »pokvareno vino« kao i u svim kontinentalnim riječima iz stočarske sfere vokabulara početno a (< AB-) beziznimno nestalo, mada se to u dalmatskom ne događa, etimologija koja polazi od ABLUTA nakraju nas ipak ne može zadovoljiti, jer je, kao što smo istakli, semantički neuvjerljiva, a sad vidimo da joj se može naći slabo mjesto i na fonetskom planu⁸⁶. No, nažalost nemamo, barem zasada, prihvatljivijeg rješenja...

61 Začuduje i nejasno je Daničićovo tumačenje za *bukàntc* koje je čuo u dubrovačkoj poslovice *Igra od ruke nije dobra ni bukanic*. On tu riječ shvaća kao iskrivljeno *bokùnić* i u ARj 1, 722 jednostavno upućuje na taj lik (1, 522). Skok (1, 231) prihvaća takvo tumačenje i *bukànić* tumači kao deminutiv od *bokun* »komadić«.

No, valjda i sam nesiguran zbog čudnog izraza, ističe da »drugih potvrda nema, [te da je] a mjesto o nejasno«.

Rješenje za problem značenja pruža nam govor o Blatu na Korčuli, gdje *bukaneča* označuje onaj poljubac kad se oba obraza uhvate između palca i kažiprsta. Sad je značenje Daničićeve poslovice jasno: igra od ruka (sintaktički kalk prema tal. *giuoco delle mani*), tj. diranje rukama, nije dobro niti kad se hoće dati poljubac. To je refleks venecijanskih izraza *zogo de man... , chi toca cole man — pezo di un vilan. Bokunić*, dakle, ne dolazi u obzir, ali problem forme *bukanic / bukaneca* ostaje i dalje otvoren. Nema dvojbe da je u osnovi *buka* < BUCCA s oba značenja »usta« i »obraz«⁸⁷, jer tu riječ nalazimo u romanskim jezicima sa značenjem »poljubac«⁸⁸, ali proširenje *-nic / -neca* ostaje i dalje nejasno.

62 Tumačeći bruški oblik *brasenica bresenica* »grozd cvijeća u kupusu«, J. i P. Dulčić (*HrvDZb* z, 410) naglašavaju da bi »moralo biti *barstenica* ili *borstenica*, ali se tako rijetko kaže«. Marin Franičević za Vrisnik potvrđuje *brasenice* »cvijet kupusa«, navodeći čak i glagol *bresenāt*, dok sam ja u Blatu zabilježio *brsōvnica* »mladica kupusa«. Uz takova stalna semantička podudaranja na značenju »kupus« teško je prihvatiti Skokovo tumačenje (2, 110)⁸⁹ da bi *brasunica, obrasuniti se* »postati brasunica« (L. Zore) potjecalo od glagola *rasti*. Po našem mišljenju, sve te riječi valja svrstati među brojne reflekske lat. BRASSICA »kupus«, gdje je Skok (1, 217) s pravom odredio mjesto drugim našim nastavljačima te riječi: *brōska, brōskva, brōskvica*, te Kavanjinov *broskocvijet*⁹⁰. Tome bismo dodali i ime kornatskog otočića *Brōskvenjak*⁹¹.

63 U Korčulanskom statutu (*Reform. cap. 13*)⁹² predviđa se za bludnice koje bi uputile »pogrдне riječi kakvoj ženi dobra glasa« izlaganje na mjestu srama, a to se mjesto u izvorniku naziva *berlina (poni debeat ad berlinam)*⁹³. Za značenje »mjesto javne poruge«, »stup sramote«, riječ je kao tal. posudnica naznačena u *ARj* 1, 661, dok se u Skoka 1, 213 za *brlina* < tal. *berlina* prenosi etimološko tumačenje iz *DEI* 494 (st. v. njem. *bretling* »daščica«), ali se u *Lit* na kraju članka spominje i *REW* 1043 gdje se iznosi drugačije mišljenje o postanju (< *Berlin*), a ono se ne odnosi na ovaj pojam, već na homonimni naziv za neka kola na četiri kotača, pa je zato valjalo dodati i *REW* 1288. Bilo kako bilo, zbog materijalne različitosti referenta (stup sramote, prostor za javnu porugu, kola sramote...), tumačenje za tal. *berlina* još nije jednodušno prihvaćeno.

Međutim, riječ je i dandanas živa u Blatu na Korčuli, a opis današnjeg referenta može poduprijeti jedan od prijedloga etimologije. Naime, *brljma* u Blatu znači »ograđeni prostor u mlinu [*torkulu*] za masline«. Znači da staro značenje »biti izložen u berlina«⁹⁴ nije bilo isto što i *ligare ad palum*⁹⁵ i da je prvo poslužilo da se označi neka daska (usp. engl. *woodstock*) ili ograda kroz koju ili ispod koje prolazi ulje prilikom meljave maslina. To se točno podudara sa potvrdom iz Piacenze (XIII st.), gdje *berlina* označuje »una paratoia di assi nei corsi d'acqua«⁹⁶, dakle daske koje reguliraju prolaz vode, kao što naša *brljina* zadržava koščice (= *briške*, v. § 50) i regulira protok ulja, a to značenje potvrđuje etimologiju koja riječ izvodi iz st. v. njem. *bretling*, a odbacuje onu koja je vezuje uz semantizam »kola«.

64 Još jedan sigurni primjer za ilustraciju leksičkih veza između naših otočkih dijalekata i ne-mletačkih, tj. južnijih talijanskih govora pruža nam komiška posude-

nica *marjul* »unutrašnji džep na jaketi«, što je nalazimo u ČR 11, 1983, 135. Joško Božanić nam međutim potvrđuje (*in litteris*) samo lik ž. gram. roda *marjūla* (*marjule, marjūlun, marjūlih*) uz općenitije značenje »džep«. U prvoj je varijanti muški gram. rod očito izazvan istim rodnom u danas generaliziranom balkanskom turcizmu *džep*⁹⁷, koji je na otocima i općenito u čakavskom (kao i u slovenskom) pojednostavnjen u *žep*. Kao što ćemo niže vidjeti, ženski je gram. rod obzirom na izvorni lik u jeziku davaocu jedini opravdan.

Točno određeno značenje »džep«, a u prvoj potvrdi čak i »unutrašnji džep na jaketi«, omogućuje nam da utvrdimo južnotalijanski izvor posuđivanja, jer suprotna jadranska obala od Abruca i Moliza, gdje *mariòlè* (*mariòla, marèjólè*) znači »tasca interna«⁹⁸, pa do dna Kalabrije pozna različite varijante iste riječi s istim značenjem⁹⁹. Međutim, gotovo u svim tim govorima varijante muškog gram. roda označavaju »sitnog lopova, prevaranta«. Tako u abrućeškim i moliškim dijalektima imamo opoziciju *mariòlè* (i var.) f. »tasca interna« vs *mariùolè* »ladro, ladruncolo, chi ruba«, u Molfetti *mèrioelè* f. »tasca interna della giacca« vs *mèriuele* m. »ladro, truffatore« (R. Scardigno, *o. et l. cit.*), u Brindisiu i Tarantu *mariola* f. »tasca nell'interno della giacca« vs *mariuelu* m. »mariuolo« (G. Rohlfs, *VDS* 321). Zbog toga Ernesto Giammarco s pravom uzima da je *mariòlè* f. »džep« samo prilagodba ž. roda prema abr. *mariùolè* m. »lopov«¹⁰⁰, a to se očigledno potvrđuje semantičkim paralelizmom koji vidimo u knj. tal. *tasca ladra*, tj. lopovski džep¹⁰¹. Da značenje muškog roda predstavlja polazište za novije značenje ženskog roda vidi se iz činjenice što neki govori poznaju samo značenje »lopov«. Tako, na primjer, u Bariu nalazimo samo *marijule* »furfante, ladro«¹⁰², a jednako tako i Moliški Hrvati u Kruču poznaju samo *marijō* (-òla) sa značenjem »lupež«.

Ako smo relativno lako riješili pitanje postojanja komiške riječi, sasvim drugačije stojimo s pitanjem etimologije njezina izvora, jer se u tome stavovi roman-skih etimološičara znatno međusobno razlikuju. Naime, nema dvojbe da je značenje »džep« sekundarno i da je nastalo prema modelu *tasca ladra*, s time da se za vrijednost »lupež« uzelo sinonimno *mariolo*. Međutim, o postanju same te riječi postoji više tumačenja i hipoteza, a sigurnije zaključivanje otežava nekoliko faktora. U prvom redu postojanje gotovo jednakog semantizma u francuskom, gdje u današnjem pučkom *mariolle* i/ili *mariol* »lopov, prepredenjak« moramo razlikovati starofrancuski (XIII st.) semantički razvoj »sličica Djevice Marije« → »svetačka sličica« → »mali kip«¹⁰³ → »lutkica«¹⁰⁴ i znatno kasnije javljanje semantizma »filou«, »lupež«, koje može odista predstavljati tal. riječ koja nas ovdje zanima¹⁰⁵. No, problem se još više zapliće zbog toga što u mletačkom dijalektu postoji arhaična riječ *mariòl* »malvivente, perverso« i »furbo« (Boerio, 399). Migliorini¹⁰⁶ drži da je i to izvedenica iz istog imena *Mariola*, koje je u Veneciji navodno značila »immagine della Madonna«. To se, međutim, nikako ne može prihvatiti, jer je u starijem mletačkom (16. st.) termin *marioli* imao vrlo specifično značenje i, prema izvještajima venecijanskih povjerenika u Carigradu (*baili*), označavao je »kršćanske, ne-otomanske mornare koji su dobrovoljno služili na turskim brodovima i bili dobro plaćeni, za razliku od robova i turskih seljaka koji su na silu ukrcavani i nisu bili plaćeni«¹⁰⁷. Iz tog je termina nastao ven. pejorativni izraz *mariòl*, koji se nikad nije dovodio u vezu s imenom Marijinim i nikad nije imao semantizam »džep«. Možda upravo zbog toga što je ven. riječ raširena po čitavu Sredozemlju, a poglavito po Levantu, C. Battisti (*DEI* 2369) misli da bi »možda mogla biti orijentalnog podrijetla«.

Kao što vidimo, sve je još uvijek nesigurno i zato mislimo da je najbolje postupio M. Cortelazzo¹⁰⁸ kad je zaključio da je riječ »nepoznate etimologije«.

65 *Buljevica* u značenju »uzburkano more« što ga R. Vidović u *PRj* 89 prenosi za Sali iz Deanovićeve ankete na Dugom otoku (*Rad* 348) etimološki ide zajedno s brojnim toponimima (i apelativima) koje Skok 1, 234-5 objašnjava s. v. *boljūn* »izvor iz dna mora«¹⁰⁹. U Lepetanama smo zabilježili znatniju prilagodbu *bujon* »vrulja, mjesto u moru gdje izvire živa voda, praveći kolutove na površini«. Zbog denazalizacije svakako je stariji toponim *Bulet* o kojem je Skok pisao u *ZfrPh* 54, 215. Svi ti likovi, a njihov je areal južni Jadran (poglavito Boka Kotorska) i sjeverni Jadran (poglavito Istra), imaju između te dvije oblasti (dakle, u Dalmaciji) semantičku paralelu, tj. jednako organizirani sadržaj pod slavenskim izrazom u liku *vrūlja*: prvi nastavljaju lat. *BULLIRE* »vreti«, dok je u osnovi drugoga naše sinonimno *vreti*.¹¹⁰

66 Pomorski izraz *gajetun* koji je već poodavno potvrđen u našoj praksi i spisima o pomorstvu¹¹¹, a nedavno ga je za Kućište potvrdio M. Pederin (*ČR* 15, 1987, 1, 103) sa značenjem »straža [na brodu] od 4-8 sati [uvečer]«, nema, kako neki pomorci misle, nikakve veze s terminom *gajeta*, već je to posudnica iz mlet. *gaitón/gaetón* »la guardia che si fa in mare dalle quattro alle ott'ore della sera« (Boerio, 295). Ven. riječ sama po sebi ne predstavlja problem, jer joj je franačko postanje odavna utvrđeno (< st. franačko *wahta* »straža«)¹¹², ali nama može korisno poslužiti za objašnjenje starijeg dubrovačkog *korovajta* »noćna ophodnja«¹¹³, koje je P. Budmani (*ARj* 5, 347) tumačio pomoću sr. lat. *corvata* (> franc. *corvée*), a Skok ga je pokušao ispraviti, predlažući (2, 158) za etimologiju lat. *CORROGATA*, s time da je i sam vidio da »umetnuto *j* nije jasno«. Ja sam (*SRAZ* 7, 1954, 22) doveo taj lik u vezu sa frč. *wahta*, ali, kako mi (*s*)*koro-* nije bilo jasno, ostavio sam kao ishodšte *CORROGATA*, što je kasnije (1974) prihvaćeno i u Skok 2, 158. Tek je Žarko Muljačić 1962. sa sigurnošću ustvrdio¹¹⁴ da je *-jt-* pravilno prema franačkom *-ht-* (iz *skarwahta*)¹¹⁵. Dodajmo da ovdje ide i *sguaita* »guardia, sorvegliante« iz nekadašnjeg govora dalmatinskih Talijana, kako nam to L. Miotto bilježi u svom rječniku (*VVD*, 189), a sva je prilika da jednako moramo tumačiti i žrnovski nadimak *Škaragajt*, koji bi semantički odgovarao našem *Pudar* ili *Rondar*.

67 U mnogim čakavskim govorima stonoga (*Julus sabulosus*) se naziva *galiija*, a isto je potvrdio i Pero Budmani za Dubrovnik (*ARj* 3, 95). Taj je metaforički naziv proširen u tal. govorima (Kopar¹¹⁶, Galižana¹¹⁷, Furlanija i Veneto)¹¹⁸. Prema tome, za *galiija* »stonoga« i *galiija* »brod«¹¹⁹ etimologija je ista. No, tip *galiija* nalazi se kod nas u osnovi brojnih toponima, a navlastito u deminutivnoj izvedbi *galijola*¹²⁰. Značenjem se odvaja sematizam »ljudeskara« (Veli rat na Dugom otoku), pa se tu može pomišljati na križanje sa *delija*, ali prije će biti da je novo značenje nastalo pod utjecajem biblijskog imena *Golijat*, to prije što su u nedalekom Zadru Talijani nazivali stonogu *spia golia* (L. Miotto, *VVD* 198). U Senju *galijola* označuje »valove što ih napravi kakav brod« (M. Moguš, 123), dakle ono za što se drugdje uz obalu kaže *màreta* / *marèta*. Po svoj je prilici riječ o drugoj metaforičkoj uporabi prema istoj oznaci za veliki brod?

68 Likovima bogata rom. leksička familija koja ima svoje polazište u starofranačkom **hūrt* »ovan«, iz koje je franc. *heurter*, eng. *to hurt*, tal. *urtare*...¹²¹, predstavljena je, zahvaljujući preuzimanju ven. *urtar* »udariti, gurnuti« (Boerio 774) i u

čakavskim govorima. Tako u Korčuli imamo fig. *urtat* »pogoditi koga u osjetljivo mjesto«, »naljutiti«, »ići na živce« (*urtaje me ka' vidin ovolike lupěšćine*). Međutim, i u gradu i na cijelom otoku poznata su i neprenesena značenja, koja su semantički bliža rom. ishodištima i polaznoj germ. etimologiji. To su u prvom redu smokvičko *ortün*, *-unā*, a u gradu Korčuli *žburtün*, *-ūna* s istim značenjem »jaki udarac ramenom (ili laktom)«¹²². Glagol *urtat* poznat je u Janjini i Potomju na Peleješcu s neprenesenim značenjem »gurnuti, udariti«. Taj je glagol Skok (3, 548) pravilno protumačio sa »tal. *urtare*, franačkog postanja«. Međutim, teškoće i naše neslaganje s navedenim Skokovim člankom počinju kad želimo protumačiti *b-* u našoj posudenici *burtati* (*se*) »bosti (*se*) rogovima«¹²³, jer to *b-* nije ni u kakvoj vezi sa »madž. *boritani* »oboriti«, kako misli Daničić, ali ne potječe ni »od unakrštanja s našim glagolom *boriti se*«, kako navodi Skok, ispravljajući Daničića¹²⁴. To možemo kategorički tvrditi, jer upravo *-b-* postoji u mletačkom i u tršćanskom. Ven. *sburtar* »urtare violentemente«, koje se poklapa s našim značenjem, potvrđuju, između ostalih, i Durante — Turato 472; za Trst M. Doria 569 navodi *sburta*, *sburtada*, *sburtadina*, *sburtar*, *sburton*, *sburtonzin*, dok P. Tekavčić (*Italia Dialettale*, 48, 124) *sburton* nalazi i u suvremenom rovinjskom.

Tek sada možemo razmotriti ostale likove koliko smo ih mogli ustanoviti u našim govorima. *Burtāt* nalazimo u Komiži sa značenjem »tući se (rogovima); gurati; naglo udariti«. U Brusju se *jōnci* i *kozē bortāju*, a postoji i poslovice *Bortaju se kako kozji rozi* (*HrvDZb* 7, 408). Samo kod Mikalje nalazimo *uzburtiti* (*sc.* zvižeri) »sollevar le fiere«, »excitare et agitare feras« i nismo sigurni da taj glagol spada ovamo¹²⁵. U Vidovićevu *PRj* 508-9 nalazimo likove *žburta* i *žbulta* kojima se u korčulanskoj brodograditeljskoj terminologiji označavaju »rašljasti podupirači u brodogradilištu«: *batali se dižu na veli kavalet pa zatim podignu na žbulte ili forkete*. Drugi informator kaže da je *žburta* »veća i jaka drvena potpirača«. Ti termini mogu veoma lako dijeliti semove sa starom etimološkom vrijednošću riječi, tj. sa »ovan«, jer se takve *forkete* (= ← »rogovi«) drugdje nazivaju *koza* ili *konj*, a u Korčuli je to *kavālet* (< ven.), tj. »konj«. U svakom slučaju, takve potpirače su nešto što kao ramena ili rogovi podupiru i drže batal koji se pili ili, u Kučiću, drže brodsku kuvertu. U Pitvama (na Hvaru) *būrtalo* je »nepromišljen i nagao čovjek«, ali u toj riječi koja se može opravdano povezati sa *burtati*, skloniji smo vidjeti kontaminaciju s muškim imenom *Bōrtolo*, jer *bōrtolo* u Korčuli označuje »glupa čovjeka«.

Prema tome, za potvrdu da između oblika *sa* i bez *b-* postoji etimološko podudaranje, najsigurniji nam je jamac korčulanski par *ortün* : *žburtün*. Oba lika imaju potpuno isto značenje, međusobno se razlikuju kao seoska i gradska strana riječ i kao takve se uklapaju u Bartolievu shemu o ranijoj i kasnijoj fazi posuđivanja: prva je starija i iz grada je doprla do sela, dok je druga mlada (*fase seriore*) i do sela nije doprla. Nedvojbeno je star i termin *urta* »povreda« iz *Urbara trsatskoga* (a. 1610), pa i ta riječ ide zajedno sa *urtati* i ne može imati nikakve veze sa *urvanje* i *urvati*.¹²⁷

Zato možemo zaključiti da su i *urtati* i *burtati* kod nas romanskog postanja, ali u talijanskoj se etimologiji još nije sa sigurnošću utvrdilo odakle potječe *b-*, to jest s kojom se riječi unakrstio ili kontaminirao »pravilni« oblik *urtare*.¹²⁸

69 Gore smo u § 55 i u bilj. 15 ustvrdili da je tumačenje riječi *kanjčenica* pomoću naziva *kanj(ac)* etimološki netočno. Pokušajmo argumentirati tu tvrdnju koja, pri-

vidno, ide protiv očiglednosti, jer *kanjčenica* se odnosi prema *kanjac* jednako kao *uložnica* prema *ulog* ili *tjemenica* prema *tjeme*. Tako zaključuje svaki naš čovjek s obale, tako je, po svemu sudeći, zaključivao i Hektorović:

*Zašto nis' dal ni ht'il ponest kanjčenicu
s ke bi kadgod imil dobru brašnenicu?
Nahital bi kanjac, jer ovd'i love se...*

(RIBANJE, 739-741)

a tako je izrijekom zaljučivao i Skok (2, 36) kad je tvrdio: »... *kanjac* 'mala šarenkasta riba'. Odatle na *-evača kanjevača* »udica za lov kanja« = *kanjčenica* (Hektorović) = (disimilacija) *kanjčelica* (srednja Dalmacija, Pavlinović)¹²⁹. No, morfološko i tvorbeno podudaranje ne moraju uvijek opravdavati isto etimološko rješenje.

Pogledajmo najprije varijante i sunazive za semantičku vrijednost »povraz za lov kanjaca i druge pridnene ribe«:

- (1) *kanjčelica* (M. Pavlinović, *ARj* 4, 827)
- (2) *kanjčenica* (P. Hektorović, *ARj* 4, 828; Benešić, *Rj* 892)
- (3) *kančenica* (Brusje, Dulčić, *HrvDZb* 7, 495)¹³⁰
- (4) *kanjčevica* (L. Zore, *ARj* 4, 828)
- (5) *kančelica* (Brusje, Dulčić, *ibid.*)
- (6) *kančevica* (L. Zore, *ARj* 4, 817)
- (7) *kančarica* (Murter)¹³¹
- (8) *kanjevača* (Bortulin, Beli na Cresu, *Znžo* 14, 336)
- (9) *kanjevnrjak* (Hirtz, Jablanac, *Lov.-rib. vjesnik* 34, 42), *kanjevnrnik* Vj. Novak, Benešić, *Rj* 892)

Osim naziva (9) svi su ostali ž. gram. roda jer su uvjetovani hiperonimom *tunja*, a da bilo kojeg čovjeka upitate što je to *kanjčenica*, neizostavno će vam odgovoriti da je to tunja »za loviti *kance*«, »za loviti *kanji*«, itd., jer je riječ vezana za ono iz čega se misli da je nastala. A više nego kanjci, s kanjčelicom se love arbuni, pirke, fratri, pici i sva druga »riba od kamena«. Kad je u Jadranu kroz gotovo dvadesetak godina bilo nestalo kanjaca (Serranus cabrilla), lovila se druga riba, ali naziv *kanjčenica* ni časa nije bio ugrožen ili zaboravljen, jer svaka motivirana riječ, pa makar motivacija bila i prividna, otpornija je i postojanija od »neprozirne«, tj. nemotivirane riječi. (1)-(6) se po tvorbi razlikuju od (7) i od (8)-(9), i to zbog toga što u Murteru postoji i lik *kančelica*, ali, kao što ćemo vidjeti, on znači nego drugo, pa je zato uzet drugačiji sufiks *-ara* → *-arica*, koji je u ribarskoj terminologiji proizvođan: *-ara* za tvorbu naziva za mreže (*sklatara*, *bukvara*)¹³², a + *-ica* za sitniji alat (*lignjarica*). (8) i (9) su uvjetovani time što na sjevernom Jadranu nemamo *kanjac*, već *kanj*¹³³, pa zato i *kanjevača* i *kanjevnrjak*. Naravno, kad je naziv za »tunju za kanjce« postojao na tri četvrtine obale, on je učinio potrebnim i naziv za »tunju za *kanji*« na preostaloj četvrtini.

No, *kanjac* nije ni kod kojeg naroda oko Sredozemlja imao tu čast da se po njemu nazove najraširenije sredstvo za ručni ribolov, i to gotovo bez konkurencije na čitavoj obali jednog naroda i jezika. Kako se tunje odvajkada prave od bilo kakve pređe ili strune, one se općenito po toj pređi ili struni nazivaju. Tako se općeniti nazivi za povraz, francusko *ligne* i talijansko *lenza*, vraćaju na lat. LINUM »lan«, a ni samo se *tunja* (< ven. < grč.) ne temelji ni na kakvom imenu ribe, već najvjerojatnije na grč. τόνος, što znači »žica, struna«.¹³⁴

Ako sve to znamo i ako se upitamo mora li u osnovi likova (1)-(7) za tunju baš biti ihtionim *kanjac*, vidjet ćemo da se u osciliranju između *kanjč-* i *kanč-* prva osnova lako tumači uplitanjem ihtionima *kanjac*, da ta osnova ne postoji s drugim semantizmima, već da uvijek označava »tunju«. S drugom osnovom (*kanč-*), naprotiv, nije tako, jer ona može sa istim sufiksima izraziti i drugi sadržaj. To nam se najuvjerljivije otkrilo na Murteru i Kornatima: *kančarica* je ono što se drugdje zove *kančelica*, dakle »tunja«, **zato jer** je *kančelica* »žica ili nit za krpanje mreža« ili pak »struna ili konac za tunju«. Drugim riječima, kad je valjalo stvoriti naziv za tunju, označitelj *kanjčelica* bio je »zauzet« za izražavanje drugog sadržaja. A to nas, naravno, vodi drugom rješenju za utvrđivanje etimologije našeg raširenog termina *kanjčelica* »tunja«.

Sad smo već na sigurnijem putu i samo nam preostaje da utvrdimo postanje osnove koja će formom biti jednaka onoj koja je u *kančenica* »tunja«, ali će značiti neku žicu, nit, konac ili strunu. U tome nam pomaže ARj 4, 817 navodeći riječ *kančelo*, koju Pero Budmani definira kao »pasma konca« uz naznaku da je »nejasna postanja«. No, još je Miklošič¹³⁵ s pravom ukazao na vezu te riječi s turskim *kangal* »Rolle (von Seilen)«, što je u Hercegovini i Bosni preuzeto kao *kangal* »pasma«. ¹³⁶

Unatoč toj vezi i istoj etimologiji između *kančelo* i *kangal*, ipak se za preuzimanje primorskog i dalmatinskog *kančelo* i iz njega nastalog *kančelica* »preda« mora ukazati na različit put ulaženja u naše govore.

I u ovom slučaju moramo razmotriti poznate varijante i značenja. ARj 4, 817, a za njim i Skok, navode samo *kančelo* iz V. Karadžića, dok je *Rečnik SANU* 9, 209-210 znatno izdašniji u potvrdama, jer donosi *kāncel* m i *kāncela* f, *kančelić*, *kančelica* (*kāncelica*), *kančelka*, *kančelo* (*kāncelo*), *kānceo*, *kāncilo* (*kančilo*)¹³⁷, uvijek sa više manje istim značenjem¹³⁸, te glagol *kančelati* »namotavati«. Neke su od tih potvrda od Vida Vuletića-Vukasovića, neke iz Poljica od don Frane Ivaniševića, dok su ostale iz Bosne i Like. No, a to nam je najvažnije, sve se sa svojim -č- oštro razlikuju u izrazu od izravnijeg turcizma *kangal*.¹³⁹

Tu dolazi do razilaženja u tumačenju postanja. Dok Skok pokušava protumačiti *kančelo* »od srlat. *cancelli* »vrsta konaca«¹⁴⁰, valjda preko tal. *cancello* koje u tom značenju nije potvrđeno«, dakle, uzima semantičku razinu kao *quantité négligeable*, dotle *Rečnik SANU* i *kangal* i sve likove sa -č- izvodi (doduše uz ?) iz turskoga *kangal*, tj. za njegove je redaktore fonetska strana nešto što se može zanemariti. Suočeni smo dakle s etimološkim postupkom dosljednog mladogramatičara s jedne i ménageovskih etimologičara s druge strane. A suvremena etimološka naznaka mora podjednako uzimati u obzir ne samo fonetsku i semantičku sastavnicu, već i sve sustave koji su doveli do današnjeg izraza i sadržaja riječi.

Zato podimo ispočetka, kao da navedena tumačenja nisu ni iznesena. Naše je *kančelica* potvrđeno i kao »tunja« i kao »pasm«. Vidjeli smo da je ovo potonje omogućilo ono prvo, i to u prvom redu zbog homofonije sa *kanjac*. Na obalnom području imamo *kančelica* upravo sa značenjem koje smo potvrdili u Murteru, a koje najbolje ilustrira don Franino mjesto iz *Poljica*: »U *Jesenican* običaj je, iza kako misnik poškropi crkvu, upali na velikon kandelu dva biča¹⁴¹ *kančelice* (prede) koja u čas plane i izgori...« (str. 450)¹⁴². Za našu argumentaciju, tj. da je *kančelica* ono iz čega se pravi tunja, još je uvjerljivije i dokaznije mjesto na str. 218: »Za ribe od slake vode 'oće se osobita mriža, koja se zove lančar. Učinjena je od *kančelice*...«

Sad, nadamo se, više ne treba dokazivati da je *kančelica* »tunja« sekundarno nastalo od *kančelica* »pređa« pod utjecajem ihtionima *kanjac*, gen. *kānca*. Samo, otkuda nam *kančelo* i *kančelica*, ako nije i od lat. CANCELLUS, a ne može biti od turskoga *kangal*? Protiv prvoga govori semantika, a protiv drugoga je fonetika. Sve će postati jasnije ako znamo da su oba ta lika potekla iz istog, i to grčkog izvorišta. Turski su likovi *kangal*, *gangal*, »navoj, pasmo« ustvari posuđenice iz jednog grč. *καγκάλι koje se pretpostavlja na temelju potvrđenog γκαγκάλιδα »klupko prede, konca«¹⁴³. To je izvor balkanskog turcizma *kangal*. Međutim, ista je grčka riječ preuzeta i u južnotalijanskim govorima, i pod utjecajem semantički bliskog καγκελωτός¹⁴⁴ (κάγκελλον < CANCELLUS) u salentinskim govorima postala *canceddu*, jedan od tri homofona izraza koji znače: 1. »ograda«; 2. »česno«; i — 3. »pasma, klupko, matassa«¹⁴⁵. Naprotiv, neprilagođeni je grecizam sačuvan u Kalabriji, gdje nalazimo *gangágliā* kao oznaku mjere za pređu (»ventesima parte di una matassa«)¹⁴⁶, a to nam govori da je i prilagođeno salentinsko *canceddu* »matassa«, »pasma« moralo nastati iz iste grčke riječi. A takav je zaključak mjerodavan i za naše *kančelo* i var.

70 Od svih likova sa različitim značenjima što ćemo ih u ovom §-u nabrojiti, u *ARj* nema niti jednoga, dok Skok 1, 198 navodi samo korčulanski (smokvički) oblik *brankarēla* »četverokuka udica za hvatanje hobotnica«. U gradu Korčuli to je *brankārela* za lov glavonožaca, a načinjena je od većeg broja igala, kuka ili zajedno vezanih udica¹⁴⁷. Skok riječ izvodi »od tal. *brancarella*, deminutivna izvedenica na složeni sufiks -ar + -ellus, od *branca* »zampa, šapa«. Izvođenje je u *ERHSJ* točno za razliku od mjesta u *Term 69*, gdje se *brankarela* jednostavno izjednačava sa talijanskim likom¹⁴⁸. Međutim, koliko god da je očigledno da je oznaka *brankarela* talijanske tvorbe i postanja, u vezi sa značenjskom stranom te riječi valja učiniti nekoliko napomena. Skok nam naime, ni u *Term* ni u *ERHSJ* ne navodi ni gdje se upotrebljava ni što znači tal. *brancarella*, a te riječi s tim značenjem ni u talijanskim ni u mletačkim rječnicima — jednostavno nema¹⁴⁹. To nas potiče na zaključak da je do specijalizacije značenja došlo u najistočnijim mletačkim govorima, tj. u takozvanom *veneziano de là de mar*. Tu se značenje rašlja i, osim »više udica pričvršćenih na štapu«, *brankarela* (*brankanela*) može značiti i »poveze za privezivanje jedra«, kao u Poljicima, ili same »rupice na krajevima jedara«, kao na Koločepu¹⁵⁰. Isto značenje nalazimo i u Rosamanievu *VMGD 29*, gdje se bez nužnog ukazivanja na posve različito značenje upućuje na sjevernojadranske oblike *pus'cia* i *plus'cia*. Naravno, Rosamani se i ovdje tvrdokorno i brižljivo čuva da nigdje ne kaže da su dvije potonje riječi izrazito slavenski, tj. hrvatski nazivi *pušća* i *pljuska*.¹⁵¹

Oba značenja, kako god da su različita, lako se podvode pod zajednički semantizam koji nalazimo u definiciji talijanskog *branca*, koje uz temeljno značenje »pandža, kandža, šapa« → »ruka« pozna i izvedenu vrijednost »estremità degli strumenti che servono per afferrare«. Latinsko je BRANCA »šapa«, iz kojega je nastala tal. riječ, kasno potvrđeno u VI stoljeću i samo je galoromanski teritorij (franc. i prov.) razvio značenje »grana« (franc. *branche*), dok su ostali rom. jezici sačuvali izvornu vrijednost »šapa«.

No, a to je za nas od prvorazredne važnosti, lik *branka* postoji i u čakavskim govorima i to nikada sa značenjem »šapa, pandža«, već — jednako kao u galoromanskom — sa značenjem »grana«, pa ćemo zato pokušati pokazati kakvi su sve

likovi i semantizmi iz te riječi izvedeni¹⁵². *Branka* sa neprenesenim značenjem »grana« nalazimo u Boki Kotorskoj¹⁵³. U čakavskim dalmatinskim govorima nismo zabilježili tu vrijednost, ali u njima *brānka* u samim počecima nogometne igre kod nas znači »vratnicu, vrata, gol« (*stat na branku; igrat na dvi branke*)¹⁵⁴, što je zacijelo došlo od toga što su se improvizirana vrata označavala pomoću grana. Iz značenja »grana« razvilo se značenje »zakvačiti granom«, što ga nalazimo u izvedenici od iste riječi *brankanāt* »vući, povlačiti, vući ono što je zakačeno, povlačiti kukom« (Kastav, I. Jardas, *Znžo*, cit. u *ČDlex* 3, 266)¹⁵⁵. Istog je postanja još jedna vrijednost riječi *brankarēla*, koja u Brusju na Hvaru znači »dugu palicu što služi u konobi i polju« (*HrvDZb* 7, 409). Dok se za *brankanāti* može još i pomišljati na tal. *brancare, abbrancare* »afferrare, stringere con forza«, tj. poći od semantizma »šapa« → »ruka«, to nikako ne može vrijediti za lik *brankelj* iz njega izvedeni glagol *brankeljati*, što ih za Prvič-Šepurinu potvrđuje A. Kursar (ČR 10, 1982, 128). *Brankelj* je rašljasti komad drveta, grana koja se spušta u more otežana željezom, olovom ili kamenom i njome se pretražuje dno kako bi se našle izgubljene mreže ili vrša¹⁵⁶: *Ča mu je koris brankeljati ka su mi hi* (sc. popunice) *o'nili!*. Kako za *brankanati* tako i za *brankeljati* nije isključeno križanje sa čakavskim *branāt* »vući sa sobom« (Turina — Šepić 21), tj. s glagolom izvedenim iz *brana* »drljača«. Naprotiv, nismo kadri reći da li je u bilo kakvoj vezi s raspravljanim oblicima glagol *brankarāti* »dozivati iz sveg grla«, što smo ga zabilježili u Velom Ratu na Dugom otoku.

71 Izrazito stilistički izrazi iz đačkog žargona kojima se označava hotimično izbjegavanje nastave u školi, u svim jezicima tvore frazeme koji su veoma različito iskazivani pomoću nepredvidivih slika sadržaja. Dovoljno je usporediti: zagrebačko *markirati*, franc. *sécher les cours*, španj. *fumarse* [la clase], tal. *marinare la scuola*, engl. *shirk lectures, play truant* i dr. U čakavskim, a poglavito gradskim govorima, lokucije te semantičke vrijednosti tvorene su uglavnom od leksema mletačkog podrijetla i mahom su — kao i svi frazemi jakog afektivnog naboja — etimološki teško objašnjivi, jer se kao frazemska cjelina često ne nalaze čak ni u jeziku iz kojega su njihovi temeljni leksemi. Tako su srednja i južna Dalmacija podijeljene na dva areala: *picat* i *brūžat* (sc. školu). Prvi je još živ u Splitu i Šibeniku, a drugi u Korčuli¹⁵⁷. Između tih dvaju izraza nema nikakve formalne veze, ali veza se može otkriti u sadržaju. Korčulansko *brūžat* temeljno znači »upaliti, sažeci« i nedvojbeno je preuzeto iz ven. *brusar* »bruciare« (Boerio 103) < srednjovj. lat. *BRUSARE*¹⁵⁸. Boerio ne donosi potvrde za semantizam »izostati iz škole«, ali upravo tu vrijednost nalazimo u Durante — Turato, *Dizion. etimologico veneto-italiano* 55, gdje *brusar* u apsolutnoj uporabi (bez dopune) znači »marinare la scuola«: *el brusa tuti i dí* (svaki dan markira). Nešto različitu upotrebu pozna i čozotski dijalekat: *brusare la scuola* (R. Naccari — G. Boscolo, *Vocabolario del dialetto chioggiotto*, 71), a M. Doria isto potvrđuje za Trst: *brufar la scola* (*Grande diz. del dial. triestino*, 96) pa zato možemo reći da je tu riječ o raširenom gradskom frazemu koji je Korčula izravno preuzela iz mletačkih govora.

Drugačije stojimo s distribucijom sinonimnoga *picat*, kojemu kao cjelovitom frazemu ne možemo naći ni ishodište ni paralele u venecijanskom dijalektu, a *far piz*, što ga Miotto 156 navodi za splitski talijanski, najvjerojatnije je nastao *in loco* i samo je još afektivnija perifraza za *picat*. Međutim, kako smo već naglasili, između dvije lokucije postoji sličnost u organizaciji sadržaja. Ako pretpostavimo da je

picat posuđenica iz ven. (*im*) *pizzár* »accendere«, »upaliti« (Boerio 330)¹⁵⁹ ili tršćanskog *pizar* istog značenja¹⁶⁰, zajednički je sem za oba frazema »vatra«, »paliti«, pa će u tom pravcu valjati upraviti traženje ishodišta za takvu sliku sadržaja. Da je u *picat* sadržan taj sem jednako kao i u *bružat* posredno zaključujemo po senjskom izrazu *picat (se)*, što ga M. Moguš¹⁶¹ donosi za to mjesto sa značenjem »iskakati iz vode (o ribi)«: *lokārde se picadu*. U drugim se čakavskim govorima takvo pojavljivanje ribe na površini naziva *ardūra*, a to je ven. posuđenica iz *ardor (de mar)*, Boerio 41, tj. izvedenica iz lat. *ARDERE* »gorjeti«¹⁶². Ta je veza još očitija u pelješkom glagolu *zardurat*: »*Kada se buca zna riba u moru jako zasvijetliti pa reku da je riba zardurala*« (Marko Pederin, ČR 15, 1987, 1, 112). Prema tome, senjsko *picat* i pelješko *zardurat* temelje se na istom arhisemantemu »vatra«, a to vrlo vjerojatno znači da se i *picat* iz sinonimnog para *bružat / picat* temelji na istom semu. To nas vodi korak bliže etimologiji obaju raspravljanih frazema sa sadržajem »izosta(ja)ti iz škole«. Naime, kako se već naslućivalo¹⁶³, tršćansko *bružar el paion* sa značenjem »ne platiti ugovoreno«, »otići ne plativši« temeljilo bi se na *paion* koje bi značilo »slamka, *brušket*« i izraz bi kao frazemska cjelina imao vrijednost »rompere il contratto«, »razvrći ugovor«. Kako je i pohađanje škole preuzeta obaveza, lako se moglo dogoditi da je metaforičko *bružat škulu* preuzelo značenje »ne ići u školu (premda bi ti to bila obaveza)«.

72 Tipična morska trava, *Wrangelia penicillata*¹⁶⁴, koja u obliku smeđih grozdova prekriva dno uz obalu, naziva se prema mojim bilježenjima u Božavi na Dugom otoku *garūmb*, a u Salima, sa rom. sufikslnim proširenjem *garūmbū*, gen. *-ula*. Dva su mi ispitanika potvrdila varijante *gorūmb* i *gorūmbu(l)* i tvrdila da prvi lik označava oštro morsko dno prekriveno s tom travom, a drugi samu travu. U Martinšćici na Cresu ista se trava naziva *korūmb*. U svim tim rijačima nije teško opaziti da nastavljaju grč. κόρυμβος »cvjetni vrh«, »Blütentraube«¹⁶⁵. Creski lik nema ni sonorizirani početni konsonant ni romansko proširenje, što se lako može protumačiti većom intenzivnošću grčkog utjecaja, dok se na Dugom otoku u proširenju očituje prolaz kroz romanski filter. Navodeći učene oblike nastavljanja te grčke riječi u romanskim jezicima, Wartburg naglašava da je riječ pučka samo u sardskom (*FEW* 2/2, 1242)¹⁶⁶. Međutim, naše potvrde, jednako kao i alb. *karabúš* »Meerzwiebel«¹⁶⁷ te sicilijanski toponim *Chirumbo*¹⁶⁸ znatno proširuju areal tog grecizma¹⁶⁹. Istoj bismo osnovi bili skloni pripisati i saljski naziv za sitnu maslinu *krunbučēla* koji sam u varijanti *kranbučēla* zabilježio na Ižu¹⁷⁰. Jedinu poteškoću za ovakvo tumačenje predstavlja nemogućnost da odgovorimo na pitanje zašto su dva refleksa istog etimona u istom mjestu (Sali) toliko različita.

73 U svojim *Komiškim facendama* (ČR 12, 1984, 1-2, 165-214) Joško Božanić navodi riječ *gavana* za »vrstu umjetnog gnojiva« (str. 192 i 208)¹⁷¹. Kako tog termina, koliko je meni poznato, nema u susjednim romanskim jezicima, a ne pozna ga ni slavenski leksički fond, može se pomišljati na prekomorsko porijeklo riječi, koju bi, kao i mnoge druge, bili donijeli naši povratnici iz jedne ili druge Amerike, to prije što je posrijedi jedan od modernijih postupaka za fertilizaciju zemljišta. Zbog toga mislimo da se u *gavana* krije prilagođeni hispanoamerički *guano*, riječ iz kečua jezika (< *wánu*) koja se kao oznaka za naslage ptičjeg izmeta rabljenog za gnojenje proširila po Amerikama, a zatim i u Europi, gdje je zadržana i kao tehnički termin za različita mineralna gnojiva. Pored lika u m. gram. rodu *guano*, u uporabi je i ženski rod *guana* (cf. i *guanina*), što još više opravdava gram. rod naše

posuđenice. U španjolskom je prva potvrda iz 1590, a u engleskom s početka 19. stoljeća¹⁷². U Komižu je po svojoj prilici došla iz Kalifornije, gdje u samom San Pedru ima više Višana nego što ih danas živi na otoku.

74 Među brojnim izrazito stilističkim nazivima za *kneza i donzela* (Coris julis/Coris giofredi), malu ribicu neobično živih boja i šarolika nacрта, za koju narod pozna gotovo stotinu imena (*Formosissimus piscis Europaeorum!*), nisam bio zabilježio¹⁷³ naziv *knez puntiljez*. To nam ime za Iž donosi Roman Jelić u svojim vrijednim *Pabircima iz govora Malog Iža* (ČR 15, 1987, 2, 102) u pučkoj *končolici*¹⁷⁴, gdje se pjeva: *Knez puntiljez/Ki ga uvati/un bogati*.

Epitet *puntiljez* se odlično uklapa među nazive za *kneza* i samo je jedna od oznaka koje ističu živopisnost njegova svadbenog ruha. To je na *-ez* (ven. *-ese* < lat. *-ENSIS*) izvedenica od tal. (ven.) imenice *puntiglio*, koja je i sama opet izvedena od tal. *punto* (lat. *PUNCTUM* od *PUNGERE* »bosti«), dakle »bod«, ono što je učinjeno bodom, a to je u prvom redu »vez« i »čipka«. To je zapravo i značenje naše tudice *puntilje* (f. pl.) u Poljicima: *po soćin ispletene crljene i bile pekljice od konca koje se zovu puntilje; šudar sa puntiljon (čipkama), Poljica*, 475. Talijansko je značenje riječi uglavnom prenesene vrijednosti: »sitnica«¹⁷⁵, pa »upravo ono na čemu se (zbog pitanja časti) tvrdoglavo inzistira« (usp. *punto d'onore*, franc. *point d'honneur*), po prilici ono što mi kažemo tudicom *pik* (koje je također od *piquer* »bosti«)¹⁷⁶. Budući da talijanski ima *puntiglio*, a ima ga i venecijanski (*pontiglio, pontiglioso*), ne znamo iz kojeg razloga Skok (3, 76, s. v. *pūnat*) drži da je »*puntilja* (Poljica) »čipka« zacijelo iz dalmato-romanskoga«. Dalmatski relikv u Poljicima i to za jedan pomodni predmet odijevanja ni u kojem slučaju ne možemo očekivati, pa će svakako biti bliži ispravnom tumačenju *ARj* 12, 674 koji, navodeći tri primjera iz Poljica, misli da je »prema tal. *punto* »točka; bod; vez«, tj. »ženski ručni rad«¹⁷⁷. Obje vrijednosti, tj. »čipka« i »*punto d'onore*« ima i španj. *puntilla*.

Iško *puntiljez* je, prema tome, onaj koji je ukrašen čipkom, dotjeran, nacificran, a te oznake odlično pristaju ribici koju drugdje zovu *sinjorina, banica, gospica, frajlica, pituranka* i — *cifra*.¹⁷⁸

75 Ono što je bod kod vezenja, to je šav kod šivanja, a za »šav« se u Korčuli upotrebljava riječ *gāz*: *učini mi dva-tri gaza da mi se ove gaće ne otvaraju*. Riječ je poznata i u drugim dalmatinskim mjestima, a Houtzaggers ju je zabilježio i u Orlecu na Cresu, ali joj nije znao dati definiciju jer je naišao na deminutivnu izvedenicu u nominativu množine *gazīni*, pa zato piše: *meaning unclear (used in connection with textile)*¹⁷⁹. *Ni gāz ni gazīn* nisu zabilježeni ni u *ARj* ni u Skoka, a nema ih ni u dvojezičnim rječnicima. *Rečnik SANU* bilježi dva homofona *gāz*¹ i *gāz*², te *gāz*. Prvi je od *gāziti*, drugi je »gas, plin«, a treći *gāza* »retka tkanina«; u prvoj se natuknici navodi šest odjelitih značenja (1.-6.), a kao 5. nalazimo »vrsta sitnog narodnog veza« s potvrđama iz Knina i Like (uz izvedenicu *gazić*). Za to značenje nismo nikako sigurni da ide u *gāz* ← *gāziti*, a ako pak tu i spada, onda leksička definicija nije točna. Jedno od dvoga!

Nema nikakve dvojbe da je korčulansko *gāz* i iz njega izvedeno cresko *gazīn* preuzeto iz mletačkoga. Sa identičnim značenjem nalazimo *gaso* u samoj Veneciji: *voce donnesca e de' sartori, punto addietro...* (Boerio, 300); poznata je i Chioggia: *gaso* »cucitura«: *fare un gaso su le braghe* (Nàccari — Boscolo, 222); u Trstu je *ga]o* »impuntura, cucitura, punto indietro...« (M. Doria, 262). Iz mletačkoga se ri-

ječ proširila na zapad od grada na laguni¹⁸⁰, pa u Furlaniju, po čitavoj Istri i dobrom dijelu naše obale i otoka.

Pitanje etimologije dugo je bilo bez odgovora. *DEI* 1768 registrira lik *gaso*, ali mu ne naznačava postanje. A. Prati ga u *VEI* ne spominje, ali u *Etimologie venete* 73, nakon navođenja varijanti i izvedenica i pobijanja nekih predloženih starijih etimologija, zaključuje »*Gafo* non spiegato nell'origine«. G. Vidossich je u *ZfrPh* 30, 1908, 203¹⁸¹ bio predložio langobardsko podrijetlo, koje je prihvatio i Meyer-Lübke u *REW* 3636, ali njegov etimon (lang. *gahagi* »plot, zabran«) nije ni fonetski ni semantički odgovarao, pa ga je Prati lako odbio. Najzad, u svom djelu *Influsso linguistico greco a Venezia*¹⁸², Manlio Cortelazzo, nakon iscrpne analize najstarijih potvrda i predlaganih rješenja, predlaže odgovor pomoću bizantske riječi koja je dala u novogrčkom τὸ γὰζι »fitta cucitura«, a koja bi i sama potjecala iz arapskoga *qazzy* »svilen, od svile« (*qazz*). To bi bila osnova iz koje je riječ sa različitim značenjem prodrla u zapadne evropske govore, a predstavljena je i u imenu grada Gaze (*Gazza*). No, ni Cortelazzova etimologija nije lišena slabih strana, i to poglavito onih koje se u njegovu rješenju odnose na semantiku, jer je još uvijek nejasan značenjski prijelaz *gaza* »najtanje tkanje, rijetka tkanina« → *gafo* »šav«, a na tu je nedorečenost, davno prije Cortelazzova prijedloga, ukazao W. von Warburg.¹⁸³

U svakom slučaju, dok je etimologija za *gaza* »fino tkanje« temeljito utvrđena, ven. *gafo*, (>) naše otočko *gâz* i navlasito likovi navedeni u *Rečniku SANU*¹⁸⁴ čekaju na uvjerljivije rješenje

VOJMIR VINJA

Kao što je činio i njegov učitelj Petar SKOK, pisac ovih bilježaka poziva sve naše ljude s obale i otoka, kojima je na srcu čuvanje hrvatskih govora na jadranskim obalama, da mu šalju svoje primjedbe, dopune i zabilježene tipične riječi i izraze iz svojega mjesta, kako bismo zajedno pridonijeli upoznavanju i čuvanju naših dijalekata koje su moderna sredstva informiranja ozbiljno potisnula i zato će neminovno pasti u zaborav, ako ih na ovaj način ne sačuvamo za mlađe naraštaje.

Adresa je:

Prof. dr. Vojmir Vinja
Razred za filološke znanosti
Jugoslavenske akademije
Braće Kavurića 1
41000 Z a g r e b

Važno je samo pojedine riječi i izraze o kojima se govori napisati ŠTAMPANIM slovima, a pisac, koji je i sam otočanin, lako će se snaći u svim dijalektskim situacijama. Uvjereni smo da bi se na taj način, ako bi se pobilježile sve »čudnije«, izolirane i nesvakidašnje riječi i izrazi, sačuvalo mnogo građe iz našeg narodnog govora, a prilozi bi našli mjesto i u ČAKAVSKOM RJEČNIKU što ga priprema naša Akademija. Pisac unaprijed zahvaljuje svim prinosnicima za njihov trud i zalaganje.

- ¹ V. SOL — lingvistički časopis 5, 1, 1988, 3-6.
- ² Tommaseo — Bellini 1057a; Battisti — Alessio (*DEI* 619) navode (uvijek za krušku) lik *bruttobello*, dok za Piemont. *brüt e bun* drže da je iz galoromanskoga.
- ³ B: Šulek, *Imenik bilja*, 35; *ARj* 1, 685; D. Lambl, *Čas. čes. mus.*, 26, 47.
- ⁴ Prema Skoku iz ven. *brula* »giunco comune...«, Boerio, 102; isto mišljenje Skok je iznio već u *ZfrPh* 38, 1917, 544.
- ⁵ Manlio Cortelazzo, *Influsso linguistico greco a Venezia*, Bologna, 1970, p. 48 navodi za a. 1229 iz Tiepolovih pomorskih statuta: *Mandamus quod brulla, stupa ed acuti debeant esse expensis patronum navium*.
- ⁶ H. & R. Kuhane, *Reallexikon der Byzantinistik*, Amsterdam, 1979-1976. kol. 394. navode dalmatsko *brula* za XVI stoljeće u Zadru; cf. i Sophocles, 320.
- ⁷ G. Rohlfs, *Lexicon graecanicum*, 98.
- ⁸ G. Rohlfs, *Dizionario dei cognomi e soprannomi in Calabria*, Ravenna < 1979 >, str. 54.
- ⁹ Zbog istih razloga, a i zbog činjenice da se riječ s istim značenjem pojavljuje u alb. *vrel* i u rum. *breu*, već je Giulio Bertoni (*Italia dialettale*, Milano 1916, str. 36) iznio hipotezu da bi *brula*, kao i neke druge riječi slične distribucije, mogle biti ilirskog postanja (*vestigia illiriche*).
- ¹⁰ U Bakru *borduleža*, Turina-Šepić, 20; *ČDLex* 91 navodi lik *burdulež* »Holzfass (5 Hl)«.
- ¹¹ W. v. Wartburg, *FEW* 1, 441a.
- ¹² *Čakavska rič* 1, 1987, 28.
- ¹³ Antonio Jurilli — Angelo Tedone, *Dizionario etimologico rubastino*, fasc. F-Kal, Appendice IIa, p. XI, Palo del Colle (BA) s.a.
- ¹⁴ *Čakavska rič* 1, 1987, 8.
- ¹⁵ Da *kan(j)čenica*, *kančelica* ne dolazi od *kanj(ac)*, kako je, čini se, mislio Pero Budmani (*ARj* 4, 828) slijedeći Hektorovića i L. Zoru, pokazat ćemo u jednom od idućih poglavlja (§ 69). Skok je upao u još težu grešku jer je *kanj(ac)* izvodio iz *CANIUS > *cagna* »(morski) pas«. Više o tome v. V. Vinja, *Godišnjak Balkanološkog instituta Sarajevo*, 1, 1956, 33 ss.; *SRAZ* 37, 1974, 161, te *JaFa* 29. 2. 1. 1. (I 458).
- ¹⁶ Bez veze sa *bulentin*, na neodrživost izvođenja *būc*, *bucati* iz BULLICARE ukazali smo u *SRAZ* 39, 1975, 7-26 i u *JaFa* 9. 7. 2. (I 150).
- ¹⁷ *Bol* (na Braču) < VALLUM, *bandima* »jematva, trgatva« u istarskom čakavskom iz rovinjskog *vandima* < lat. VINDEMIA.
- ¹⁸ Više o leksičkim vezama sa južnom Italijom, v. Vinja, *L'Italia meridionale come centro d'irradiazione degli elementi greci nei dialetti serbocroati della Dalmazia*, u zborniku *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*, Firenze, 1962, 685-692.
- ¹⁹ Prvo je izdanje nosilo naslov *Dizionario dialettale delle tre Calabrie*, I-III, Halle (Saale), 1932-1939.
- ²⁰ *Vocabolario siciliano*, vol. I a cura di Giorgio Piccitto, Palermo, 1977, 473 i 474.
- ²¹ F. Mistral, *Lou Tresor dóu Felibrige ou Dictionnaire provençal-français embrassant les divers dialectes de la langue d'oc moderne*, Edition du Centenaire sous la direction de V. Tuby, I/II, Paris, 1932.
- ²² G. Meyer, *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*, Strassburg, 1891.
- ²³ Frano Ivanišević, *Poljica*, izd. Splitskog književnog kruga, Split, 1987. str. 293.
- ²⁴ M. Pederin, *ČR* 15, 1987, 1, 88.
- ²⁵ *HrvDZb* 4, 293, a odatle je preuzet i naznačeni akcenat.
- ²⁶ R. Vidović, *PRj* 3.

²⁷ Za franc. *mât* < germ. *mast* v. *REW* 5397 i *FEW* 16, 540-541.

²⁸ *Vocabolario marinaresco giuliano-dalmata*, Firenze, 1975, str. 104.

²⁹ R. Náccari — G. Boscolo, *Vocabolario del dialetto chioggiotto*, Chioggia, 1982. str. 314.

³⁰ Vidi gore bilj. 24.

³¹ Usp. u Poljicima: *boceja od manta* (kroza nj prolazi *manat od pika*; *konop koji se zove manat* (292); za pomorski termin *mānat* v. R. Vidović, PRj 275-276; Skok 2, 368 i *Term* 144.

³² »Na dolinjem kraji jadra jedno toliko nad dolinjem macun, naspored š njun su od kraj do kraj jadra tri redi špagi, delgih po jednu nogu više. Jeden špag visi z ove bandi, jeden z one bandi jadra, tako da jih je par. Koliko je feras va jadri, toliko je pari tih špagi va sekond redu. Ime njin je *matafjuni* (jeden je *matafjun*), *tarcarol* i *marafun*. *Matafjuni rabe za stiskat jadro, da bude menje. Kako su jih tri redi, tako se i jadro more udelat malo, menje i još menje*« cit. u R. Vidović, PRj 283-284.

³³ Naravno, s variranjem u akcentu.

³⁴ S promjenom u genitivu: *-úna/-unā*.

³⁵ Prema M. Mogušu, *Današnji senjski govor*, 131, u Senju *marafūn* znači i nit za tunju (*Tri upiljka gredu u marafūn*).

³⁶ Cit. u Vidovićevu PRj 284.

³⁷ U potvrđama su, naravno, češći pluralni oblici *marafounia* i *matafounia*. Prvi je potvrđen za XVI stoljeće.

³⁸ H. & R. Kahane, *Reallexikon der Byzantinistik*, 578 i 588.

³⁹ U 5. knjizi *DAM* (= *Lessico etimologico abruzzese [= LEA]*) Ernesto Giammarco te likove ne objašnjava. *Vocabolario siciliano*, II 680, donosi *mattaciúna, matacióni* »matafioni del terzarolo«.

⁴⁰ *Romanski elementi u govorima i toponomastici otoka Korčule*, Zagreb, 1951, § 113 (rpk.).

⁴¹ Čak se izričito ne navodi da smo riječ preuzeli iz tal. ili iz ven., što je u *Term* bilo jasno naznačeno, već se kaže da je *matafjun* (Vrbnik, Ilovik) tal. imperativna složenica. Da zbrka bude veća, u *Lit* se upravo to mjesto iz *Term* taksativno navodi. Još jedan članak s olakim i nesređenim intervencijama priređivačevim.

⁴² V. gore bilj. 7.

⁴³ Novi pretisak objavljen je u Galatini, 1976.

⁴⁴ Nabrojiti ćemo samo neke: A. Rohe, *Die Terminologie der Fischersprache von Grau d'Agde (Hérault)*, Tübingen, 1934, str. 128; A. Thomas, *Annales du Midi* 3, 1891, 420 u vezi sa st. prov. *mactafelon* iz E. Levy, *Provençalische Supplementwörterbuch*, Leipzig, 1894-1924, knj. 5, str. 3; G. Alessio, *ZfrPh* 59, 1939, 242-244 i Rohlfsovo odbijanje u *ZfrPh* 60, 1940, 362-363, pa ponovna, ali nešto drugačija sugestija istog romanista iznesena u *Bollettino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo*, 1, 1959, 136. itd.

⁴⁵ J. Corominas & J. A. Pascual, *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, 3, 232-233. *Guadafiones* se javlja već kod Nebrije sa značenjem *manicae lineae*.

⁴⁶ R. de Loture, *Pêches maritimes modernes*, Paris, 1946, p. 65.

⁴⁷ A. M. Alcover & F. de B. Moll, *Diccionari català — valencià — balear*, Palma de Mallorca, 1930 itd.

⁴⁸ V. *Dizionario di marina* Talijanske akademije, 455; usp. i H. & R. Kahane — A. Tietze, *The Lingua Franca in the Levant* § 403.

⁴⁹ Usp. u našoj *Pomorskoj enciklopediji*: radanča prve, druge ili treće ruke tercarola = *kratna omča prvog, drugog ili trećeg krata*.

⁵⁰ Maretić navodi akcenat *matafunát, matafuná*; mi smo u Zvonečoj zabilježili i *matafunát*.

⁵¹ H. P. Houtzagers, *The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres*, Amsterdam, 1985, p. 292.

⁵² Stvarno su sic. likovi *mmataffaturi, mataffu* »mazzerranga« i glagol *ammataffari* »nabijati cestu« (*Vocabolario siciliano* 2, 789 i 681, te 1, 152), dok lik homoniman našem *matafuni* znači »veliki grumen zemlje« i »veliki kamen«.

⁵³ Osim toga, mora se naglasiti da su *mataffu* i izvedenice sicilijanski i kalabriški arabizmi (Rohlf's, *Nuovo dizionario dialettale della Calabria*, 397 i *DEI*, 2388), a to je po pertinenost usporedbe veoma važno.

⁵⁴ D. Durante — Gf. Turato, *Dizionario etimologico veneto — italiano*, Padova 1975, p. 292.

⁵⁵ G. Devoto, *Avviamento alla etimologia italiana*, Firenze, 1970, p. 261; *DEI* 2393; i nadasve *DELI* 731.

⁵⁶ U posebnom ćemo radu pokušati analizirati razlike u prihvaćanju stranih elemenata između »grada« i »sela«.

⁵⁷ Svakako bi valjalo upotrijebiti *Lit: FEW* 1, 628; Skok, *Anali HI JAZU* Dubrovnik 1, 56; Ć. Iveković, »*Zbornik kralja Tomislava*« Zagreb, 1925, 414; M. Gušić, *Narodno stvaralaštvo*, Beograd, 11, 1972, 11-20; P. Šimunović, *Radovi ANUBIH* 9, Sarajevo, 1977, 109-110; S. Georgijević, *Onom. Jug.* 7, 181 i s.

⁵⁸ *Usp. DELI* 175; *DEI* 630-631; *A. Prati, VEI* 182.

⁵⁹ P. E. Dabovich, *Dizionario tecnico e nautico della marina* I, p. 185, Pola, 1883.

⁶⁰ H. & R. Kahane — A. Tietze, *nav. dj.* u bilj. 48, § 131.

⁶¹ Za tal. *borraccia*, v. *DEI* 568; *DELI* 157; *REW* 1411 (*begrifflich nicht klar*); Corominas *DCEL* 1, 494. Za *barile*, v. *DEI* 441, *DELI* 117; *REW* 1038; *FEW* 1, 330-332; *LEA* 76.

⁶² Eventualni prijelaz *o* → *u* uopće nije mjerodavan.

⁶³ V. Vinja, *Hibridni rezultati jezičnih dodira*, u *Filologija* 14, 1986, 419-432.

⁶⁴ Luigi Miotto, *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*, Trieste, 1984, p. 37.

⁶⁵ Na str. 218 djela navedenog gore u bilj. 51.

⁶⁶ Naravno, ta se tvrdnja ne temelji na sigurnim lingvističko-geografskim podacima već na mojem osobnom poznavanju naših primorskih govora. *ARJ* 1, 740 (s. v. *būre*) navodi leksikografe Mikalju i V. Karadžića. Daničićovo povezivanje s francuskim *burette* »bireta«, »vrčić za vino kod mise« zasniva se isključivo na fonetskoj sličnosti, jer je francuska riječ posve drugačijeg postanja (*FEW* 1, 602b i J. Picoche, *Nouveau dictionnaire étymologique du français*, Paris, 1971, p. 89).

⁶⁷ I *Rečnik SANU* 2, 298 kao izvor našoj riječi naznačava doslovce »lat. *bureta*«, a to znači isto što i Daničićovo *burette*. No, srednjolatinška je riječ zabilježena tek a. 1438 u rimskoj kuriji: *buretas de argento pro vino et aqua* (Pietro Sella, *Glosario latino-italiano. Stato della Chiesa*, Città del Vaticano, 1944, s. v.), pa će prije biti da su se redaktori *Rečnika* povelili za Daničićem nego da su imali osnove za navođenje te srednjolatinške riječi, koju su označili jednostavno sa *lat.*

⁶⁸ »Fiasca di cuoio che usavano i viandanti, da deporvi il vino«, Boerio, 91.

⁶⁹ I, preko ukrajinskoga, u ruskom (M. Vasmer, *Ruski etim. rječnik* (2. rusko izdanje, knj. 1, Moskva, 1986, str. 126-127).

⁷⁰ VI. Georgiev *et al.*, *Bŭlgarski etimologičen rečnik*, Tom I, A — Z, Sofija, 1971, str. 91.

⁷¹ Priređivač je nemarno prepisao alb. formu. To je zapravo gegijsko *buril'*, koje Gustav Meyer, *Alb. etym. Wörterbuch*, 54, tumači kao »Faß, aus it. *barile*. Dazu bulg. *burija, burilka* 'Faß'«.

⁷⁴ Ne znamo koji od dvojice autora, jer su tek od slova 'C' radili svaki na svom slovu i to naznačili u tekstu rječnika.

⁷³ »*Voce dotta*«, *DEI* 566; nedovoljno sigurne etimologije. Još je Fr. Diez u prvom izdanju svojega rječnika bio predložio < lat. BOREAS, što je isto što i naše *būra* »vjetar sjeveroistočnjak«. To kao da prihvaćaju *DEI* 566 i *DELI* 157.

⁷⁴ Vidi Kahane — Tietze, *The Lingua Franca in the Levant*, §§ 79 i 741.

⁷⁵ Riječ *barikada* nastala je u 16. st. u Francuskoj (*barricade*), a izvedenica je od glagola *barriquer* »zakrčiti prolaz pomoću barila«, »fermer un passage avec des barriques« (J. Piccohe, 55). *Barrique* je gaskonjska varijanta nastala od **barrica*. Franc. se *baril* javlja u 12. st. i znamo da nastavlja kasnolat. *barriculus*, koje je potvrđeno u *Capitulare de Villis* iz 9. stoljeća.

⁷⁶ koje je i danas isključivi oblik u Korčuli.

⁷⁷ Giovanni Sogliani, *Il dalmatico a Civitavecchia di Lesina e sulle isole adiacenti: contributo agli studi sulla diffusione e conservazione dell'antico idioma neolatino e dei suoi relitti nella parlata slava odierna*, Zara, 1937, p. 24.

⁷⁸ Taj lik koji očigledno potječe iz dalmatinskog okruženja donosi Carlo Tagliavini, *L'Albanese di Dalmazia (Borgo Erizzo presso Zara)*, Firenze, 1937, p. 94, dok Kruno Krstić, (*nav. dj.*, str. 27), bilježi *barijel*, -i, gdje je samo početno *b-* iz okruženja, dok je ostali dio leksema donesen iz starog kraja.

⁷⁹ Usp. *DEI* 441: iberška riječ **barro*- »glina«, jer su glinene kace potvrđene za pretpovijesnu Sardiniju. Drugačije *REW* 1038 i *FEW* 1, 331 koji drže da *baril* nastavlja langob. *bara*.

⁸⁰ Podudaranje u organizaciji sadržaja vidimo u poljičkoj i šibenskoj tvorbi *spirine* »splačine, pomije, napoj« = ono što se ispere (< *ispirati* (*ARj* 16, 23).

⁸¹ *REW* 32; *DEI* 537; Prati *VEI* 142; Faré, *Postille al REW* 32 i sada veliki Pfisterov *LEI* 1, 114-116.

⁸² Tako se po ne znam koji put ne može razabrati mjesto čega stoji znak jednakosti (=), jer, kako tim znakom povezati *bjūta* (Potomje) »pokvareno vino« i (»=«) *bljūta* (Vodice) »bolest koja se razvija životinjama ispod vrata« ? I, kao obično, u *Lit.* se ne navodi mjesto iz *ZfrPh* (50, 518), gdje je o toj riječi Skok sâm pisao.

⁸³ Zbog razlike u akcentu, a ta je razlika i te kako pertinenta za etimologiju riječi, Skok tumači *blūtiti* u odjelitom članku koji dolazi iza članka *blūta* i s ovim nema veze.

⁸⁴ *LexLatMAElug* 123. Redaktori rječnika bez tumačenja naznačavaju srp.-hrv. postanje (?), a proširenje ostaje nejasno. P. Sella, *Glossario...*, str. 72, prevodi *bluctaichum* sa »fiorito, amuffito«.

⁸⁵ »Sterco di bue«, »feccia delle vacchine«, »caccherelli della capra«, itd., uglavnom sve što daje gnojivo za polja.

⁸⁶ I jedan od pisaca *DEI*, Giovanni Alessio, *Lexicon etymologicum*, 49, ističe da je, u prvom redu zbog potvrda iz grada Luce prije g. 1000, kao i zbog toskanskih toponima *Biut-ta*, *Biutella*, *Rio de Sobbiuta*, sve manje sklon kao konačno prihvatiti rješenje pomoću *ABLUTA*, ali zaključujemo da isto tako nije odlučan ni u svom prijedlogu da u raspravljanoj riječi vidi keltski relik.

⁸⁷ U latinskom *BUCCA* znači »obraz«, ali vrlo rano počinje značiti »usta«, najvjerojatnije zato što se lat. riječ za usta *os* miješala sa *os* »kost«.

⁸⁸ *FEW* 1, 584-5.

⁸⁹ u kojem slijedi Daničića (*ARj* 1, 293).

⁹⁰ U *ERHSJ* ne nalazimo Skokovu potvrdu *brūskva* iz Jankolovice kraj Biograda, ni upućivanje na *ZfrPh* 54, 192, gdje je Skok o tome pisao.

⁹¹ VI. Skračić, *Onomastica Jugoslavica*, 12, 1987, 44 (I b 10. 1. 1.)

⁹² *Statuta et leges civitatis et insulae Curzulae (1214-1558)*, edidit J. J. Hanel, Zagreb, 1877, p. 77. Vidi sada i hrv. prijevod A. Cvitanića, Zagreb-Korčula, 1987 (str. 93).

⁹³ Slično za Ston i Dubrovnik, v. Vlaho Fortunić, *Crtice*, 45. Za Vrbnik v. VI. Mažuranić, *Prinosi*, 101.

⁹⁴ *imej se vložiti v brlinu; jed'n misec stat v berlinu* (V. Mažuranić, *o. et l. cit*).

⁹⁵ *Korčulanski statut*, cap. LI (p. 20).

⁹⁶ *DEI* 494 (s. v. *berlina*).

- ⁹⁷ ARj 3, 534 (*gép*); Skok 1, 472; Škaljić 238. Stariji oblici, *gajúfa* na sjeveru i *špág* na jugu, sve više uzmiču, dok Šibenik čuva najkasnije prihvaćeni venecijanizam *škáršela*.
- ⁹⁸ E. Giammarco, *DAM* 1086.
- ⁹⁹ G. Rohlfs VDS 321; G. Rohlfs, *Nuovo diz. dial. d. Calabria*, 391; Rosaria Scardigno, *Nuovo lessico molfettese*, 307.
- ¹⁰⁰ *Lessico etimologico abruzzese* (LEA), Roma, 1985, p. 322.
- ¹⁰¹ Dakle, hiperonimsko *tasca* izazvalo je promjenu *ladro* → *ladra*, kao što je u Komizi standardizirano (*d*)žep prouzročilo dovodenje u muški gram. rod (*marjala* → *marjul*).
- ¹⁰² Giuseppe Romito, *Dizionario della lingua barese*, Bari, <1985>, str. 133.
- ¹⁰³ Usp. Belostenčevo *kipécz* »icuncula, imagiuncula« (*Gaz.* II, 167) i današnje kajkavsko *kipček*. I Krleža u *Baladama* ima *V kipčecu filovem zestrugana Madona* (ljubljsko izdanje iz 1936, str. 130).
- ¹⁰⁴ Iz istog imena (*Marie* < MARIA), ali iz drugog deminutivnog lika (*Marion*) nastala je franc. riječ *marionnette*, koja je ispočetka značila kip Djevice Marije, pa dukat s njezinim likom, a tek u 16. stoljeću lutku na konopcu, današnju *marionetu* (usp. *FEW* 6/1, 336).
- ¹⁰⁵ Bloch — Wartburg, *Dict. étym. de la langue française*, 392; Jacqueline Picoche, *Nouveau dict. étym. du français*, 725; J. Cellard & A. Rey, *Dictionnaire du français non-conventionnel*, Paris, 1980, 508. Kao i obično, posve različito mišljenje zastupa Pierre Guiraud u svom *Dictionnaire des étymologies obscures*, Paris, 1982, 389.
- ¹⁰⁶ B. Migliorini — A. Duro, *Prontuario etimologico della lingua italiana*⁶, Torino, 1950, 330.
- ¹⁰⁷ H. & R. Kahane — A. Tietze, *The Lingua Franca in the Levant*, § 399, str. 294-5.
- ¹⁰⁸ *DELI* 722. Usp. i mišljenja što ih u svojim etimološkim rječnicima iznose A. Prati (*VEI* 629) i G. Devoto (*Avviamento alla etimologia italiana*, 258).
- ¹⁰⁹ Naravno, u likovima na *-un* (*boljun*, *Boljun*, *buljun* i *bujon*) tvorba je romanska, dok je u *buljevica* izrazito slavenska, jednako kao i u bokokotorskom toponimu *Buljarica*.
- ¹¹⁰ Usporedi i drugi sinonim *ključ* (*Ključ*) od *ključati*.
- ¹¹¹ V. opširnije u Vidovićevu *PRj* 142.
- ¹¹² *REW* 9477c; *DEI* 1881, i nadalje *FEW* 17, 451-457.
- ¹¹³ U *Nauku duhovnom* I. Držića: »... kad idu s korovajtom u noći... (str. 307).
- ¹¹⁴ *Zbornik za filologija i lingvistiku* Matice Srpske, Novi Sad, 4-5, 1962, 217-224.
- ¹¹⁵ Muljačićevo je tumačenje dodano Skokovom tekstu u [] zagradama.
- ¹¹⁶ »Visto in pianta assomiglia ad una galea con tutti i remi fora«, M. E. A. Zetto, *Zente, salvemo el nostro dialeto*, 183.
- ¹¹⁷ Antonio Ive, *DLV* 137.
- ¹¹⁸ Boerio 296; H. Schuchardt, *ZfrPh* 24, 419.
- ¹¹⁹ O grčkom postanju naziva za veliki ratni brod, koji bi i sam bio potekao iz jedne zoomorfske metafore, još se uvijek raspravlja. Možda najuvjerljivije tumačenje daju H. & R. Kahane u *Etymologica* (Festschrift W. v. Wartburg, 1958) 428-431. G. Alessio (*Bollettino dell'Atlante Ling. Mediterraneo*, 8-9, 68) iznosi novi prijedlog ilirskog postanja riječi (< ilir. *gala-ia).
- ¹²⁰ Usp. P. Skok, *Slavenstvo i romanstvo...* pp. 42, 98, 122, 151, 188. Na jednaki se način nazivaju grebeni i otočići oko Sicilije (v. *Bollettino Centro Studi Siciliani*, 3, 228).
- ¹²¹ Usp. *REW* 4244; *FEW* 16, 271-274; *DEI* 3962; *ZfrPh* 67, 1951, 173.
- ¹²² Za tal. *urtone* »urto grande«, v. Tommaseo-Bellini 6, 353c
- ¹²³ Zanima nas samo ovaj lik s navedenim značenjem (potvrda je iz *Slovinca* 1880, 389), a sve ostalo što Daničić (*ARj* 1, 742) navodi u vezi s *bortati* (*ARj* 1, 557) nema nikakve veze s riječima o kojima ovdje raspravljamo.
- ¹²⁴ »Što ne može biti ni po geografskoj arei ni po semantici«, Skok, 3, 548.
- ¹²⁵ *ARj* 20, 259.

¹²⁶ < BARTHOLOMEUS < grč. < sirijski. Usp. i nadimak na Visu *Bortetovićini* po *Bortetu* (*Bortolo*).

¹²⁷ ARj 19, 822.

¹²⁸ Vidi o tome, Carla Marcato, *Ricerche etimologiche sul lessico veneto*, Padova, 1982, s. v. *ǰburtar*; v. i Angelico Prati, *VEI* 154.

¹²⁹ Ovdje ostavljamo po strani neodrživost etimologije *kanj(ac)* < tal. *cagna* < lat. *CA-NIUS*; o tome vidi gore bilj. 15.

¹³⁰ »Udični aparat (SIC!!) za lov kanjaca«. Za Dragutina Parčića *kanjčelica* je »amo da cagnici«, dok je *kanjčenica/kanjčevica* »lenza da cagnici«, što je teško doslovce prihvatiti.

¹³¹ Moje bilježenje.

¹³² Usp. § 1. 2. 2. u mom članku u *Filologiji* 14, 1986, 427.

¹³³ Usp. V. Vinja, *JaFa* 29.2.1. i 29.2.1.1., te knj. II 263 (popis br. 57).

¹³⁴ Etimologija te riječi još uvijek nije dokraja riješena. Za Skokovo mišljenje v. *Terminologija*, 31, jer je članak u Skok, 3, 523 krajnje nemarno i manjkavo redigiran s elementima koje Skok nije mogao poznavati. Najkonciznije tumačenje daje G. Rohlfs u *Lexicon Graecanicum Italiae Inferioris*, 51; v. i M. Cortelazzo, *Influsso...*, 247; *REW* 517; *DEI* 3810.

¹³⁵ Franz von Miklosich, *Die türkischen Elemente in der südost- und osteuropäischen Sprachen*, Kais. Akad. d. Wissenesch. Phil. -hist. Classe, Denkschriften, Wien, 34, 1884, 325.

¹³⁶ ARJ 4, 819; Skok 2, 33.

¹³⁷ Mjesto i vrijednost akcenta, kako su naznačeni u *Rečniku SANU*, nisu uvijek sigurni <?>.

¹³⁸ *Kančelo* bilježi i D. Parčić (»matassa di filo«).

¹³⁹ Škaljić 391 donosi *kāngal* »svitak, rola« < tur. *kangal*.

¹⁴⁰ Takvo značenje nije potvrđeno. Za kl. lat. (i za ostale njegove faze) *CANCELLUS* (dem. od *CANCER*) je uvijek »ograda, rešetka«, od čega je i današnje *kancelarija* s izvedenicama. To je vidljivo iz *DEI* 714, a ipak se, ne znamo zašto, to mjesto navodi u *Lit* za *kančelo* (?)

¹⁴¹ To, naravno, nije *bič* u značenju »kandžija, flagellum«, kako je htio Đ. Daničić, već, kako je Skok magistralno dokazao, »ostatak iz balkanskog pastirskog latiniteta« od *VITIS, VI-TEUS* (*REW* 9388), iz čega je nastala naša *bičva*, koju je gotovo istisnuo turcizam *čarapa* (usp. Skok 1, 145 i 146)

¹⁴² Vidi i u poglavlju *Ženski poslovi* (str. 297): »*Nutrnje žice pripnu se koncem za nito, a kad se počme tkat, prisuče se koncen dva prsta više donjeg vratila, izvuče se preja na kitu ili kančelicu...*«.

¹⁴³ H. & R. Kahane — A. Tietze, *The Lingua Franca in the Levant*, § 774, p. 512-513.

¹⁴⁴ Riječ sa značenjem »isprepleten« donosi za bizantski Sophocles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods*, str. 610.

¹⁴⁵ G. Rohlfs, *VDS* 99.

¹⁴⁶ G. Rohlfs, *Nuovo Diz. Dial. della Calabria*, p. 293.

¹⁴⁷ Nije isto što i *peškafondo*, *lignjarić* ili *lignjarica*, koji služe za »vertikalni« lov sipa i liganja.

¹⁴⁸ »Nijesam obaviješten ni o narodnoj upotrebi u Dalmaciji u pogledu naprave za hvatanje liganja i sipa što se zove ital. *bankarela* (SIC)«.

¹⁴⁹ U Skok 1, 198 priređivač navodi *DEI* 588, ali u *DEI* nema ni spomena o značenju naše posudenice.

¹⁵⁰ Podatak iz Poljica je od don Frane Ivaniševića, kojega navodi R. Vidović u *Prj* 64 (*brankanele/brankarele*). Samo takvo značenje poznaju talijanski rječnici.

¹⁵¹ Izvršno ih je opisao i slikom prikazao Petar Lorini, *Ribanje i ribarske sprave...*, Beč, 1903, 103-105.

¹⁵² Potvrdu nalazimo a. 1281 za Piran: *ad unam arborem cum duabus branchis* (*LexLatMAEIug*, 130).

¹⁵³ V. Lipovac-Radulović, *nav. dj.* 39. Primjeri što ih autorica navodi ne dopuštaju sumnju o semantičkoj vrijednosti: *Okraštri ove bránke, činē mi vĕliku škurĭcu; Puna je bránka grožda.*

¹⁵⁴ Za razliku od »golne linije«, koja se u Korčuli zvala *bāra*; za tu riječ v. § 25 (ČR 1985, 1, 71).

¹⁵⁵ I I. Žic navodi to značenje za Krk: *brankanāti migavicu, koču ili gripić, iz mora iste-zati na kraj, Znžo 7, 1902, 303.*

¹⁵⁶ Za tu radnju i drugdje služi sinonimno *šemēt* (v. ARj 17, 530), koji Skok 3, 386 bilježi za Dubrovnik i Mljet, ali nažalost, bez etimologijskog tumačenja. U Korčuli postoji i glagol *šemēt* s neprenesenim značenjem »*rampmon* pretraživati dno *ol gustŕne* tražeći potoplje-nu *romtĕcu*« i figurativno »žlicom tražiti u odveć rijetkoj jusi rižu ili tijesto«.

¹⁵⁷ Naravno, tako specifičnih i na uski areal ograničenih lokucija nema u ARj ni u Sko-ka.

¹⁵⁸ Ili iz *BRUSIARE. Veza sa USTULARE, URERE (REW 9097) nije dokraja razjašnjena; cf. DELI 170; DEI 614.

¹⁵⁹ Još uvijek neriješene etimologije. Usp. Angelico Prati, *Etimologie venete*, 83; Carla Marcato, *Ricerche etimologiche sul lessico veneto*, Padova, 1982, p. 81.

¹⁶⁰ Mario Doria, *o.c.* 474, s. v. *pizar* navodi da je češći oblik *impizar*.

¹⁶¹ *Današnji senjski govor*, Senj, 1962, str. 135.

¹⁶² Vidi Skok 1, 57.

¹⁶³ L. Grassi Fiepi, Trieste, 1973, p. 156 (cit. u Doria 96).

¹⁶⁴ R. Riedl (ur.) *Fauna und Flora der Adria*, Hamburg/Berlin, 1970, str. 87 (dijagnostič-ki broj 2Fa).

¹⁶⁵ P. Chantraine, *Dict. étym. de la langue grecque*, 569; Sophocles, *Greek Lexicon*, 682. Kod Dioskurida κορύμβιον znači »mali grozd«.

¹⁶⁶ Jednako i REW 2272.

¹⁶⁷ G. Meyer, *Etymol. W-buch der albanesischen Sprache*, 177.

¹⁶⁸ G. Alessio, *Bollettino del Centro di studi filologici e linguistici siciliani* 4, 1956, 320.

¹⁶⁹ V. Vinja, *Zeitschrift für Balkanologie* 5, 1967, 215-216.

¹⁷⁰ što potvrđuje i Šime Kulišić, ČR 9, 1979, 2, 91.

¹⁷¹ U doktorskoj disertaciji obranjenoj na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 24. 11. 1988. donosi se tekst *facendi s* brižljivo i dosljedno zabilježenim akcentom. Na str. 177 vidimo da je naglasak *gavāna*, a kao definicija se navodi »mineralno gnojivo«.

¹⁷² Bloch-Wartburg, 308; C. T. Onions, *Dict. of English Etymology*, Oxford 1966, 417 i na-vlastito FEW 20, 68.

¹⁷³ V. Vinja, *JaFa* I 101-112; II 311-313; isti: *Procédés affectifs dans la dénomination d'une coquette de mer*, SRAZ 3, 1957, 45-58.

¹⁷⁴ Za *kanćolica* (Božava), *kantuneta* (Kastav) »pjevana pjesmica«, v. Skok 2, 31 (s. v. *ka-anat*²).

¹⁷⁵ Usp. franc. česticu za negiranje *point* (»ništa, nikako«) iste etimologije.

¹⁷⁶ To je značenje potvrđeno i kod nas. U riječkom prigodnom listu *Tries* iz 1886. godine čitamo: ... *kako su se neki gospodicići dosli puntiljat*, a to je upravo ven. *pontigliarse*, Boerio 522.

¹⁷⁷ Tu su knjigu ARj »pregledali i odobrili« D. Boranić i P. Skok«.

¹⁷⁸ *Knez puntiljez* je m. gram. roda, jer narod tobože razlikuje spolove, tj. *Coris julis* od C. *giofredi*, pa gotovo na čitavoj strani Jadrana postoje opozicije *knez muški* ~ *knez ženski* (Petrcane), *vladika* ~ *knez* (Broce) ili *knezuja* ~ *knez* (Valun) i dr.

¹⁷⁹ H. P. Houtzagers, *The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres*, Amsterdam, 1985, p. 243.

¹⁸⁰ A. Aneggi, *Dizionario cembrano* 85 donosi *gaŷo* »impuntitura«; G. Tomasi, *Diziona-rio del dialetto bellunese arcaico*, 71, *gašo* »cucitura a punto dentro«; riječ je u nekoliko vari-

jantnih likova potvrđena za Bergamo. Bresciu, a u Trentu je zabilježen i deminutivni lik *gasin* (kao u našem Orlecu).

¹⁸¹ Ne u *ZfrPh* 70, kako omaškom navodi M. Doria.

¹⁸² Bologna, 1970, str. 100-102.

¹⁸³ *FEW* 19, 53.

¹⁸⁴ S. v. *gāz*¹, 5. i 6.

Vojmir Vinja

CONTRIBUTIONS ÉTYMOLOGIQUES À L'ALLOGLOTTIE ČAKAVE IV

Dans cette IVe série des *Contributions étymologiques à l'alloglottie čakave* (§§ 52-75) sont examinés plusieurs emprunts čakaves au grec, au dalmate et au vénitien ainsi que deux éléments dont la provenance des dialectes de l'Italie méridionale ne peut pas faire de doute. Pour plusieurs lexèmes analysés le Dictionnaire de l'Académie de Zagreb (*ARJ*) et P. Skok avaient proposé une solution étymologique mais celle-ci ne pouvait pas satisfaire aux exigences de la discipline étymologique contemporaine. On a insisté notamment, et avec beaucoup de détails (§ 69), sur l'étymologie de *kančelica* «palangrotte», «longue ligne pour la pêche au lancer», qui depuis le XVIe siècle était considérée comme dérivée du nom de poisson *kanj*, *kanjac* «serran» dont l'auteur a, par ailleurs, expliqué l'origine par le grec χαίτων. Ici on démontre que l'origine de ce nom de ligne est à chercher dans l'emprunt croate *kančel* qui à son tour provient du grec et que la conviction du rapport de dépendance *kanjac* ↔ *kančelica* est en effet dû à une homonymie tout à fait fortuite. À côté de plusieurs étymologies exposées succinctement, l'auteur explique l'origine d'autres termes où le passage par la filière dalmate est bien visible et de plusieurs formes où l'on a prouvé que leur aire n'est aucunement limitée au seul sarde ou à la seule Romania occidentale (gr. κόρυμβος, *FEW* 2/2, 1242; ici § 72) ou que les sémantismes déterminés ne sont pas le fait seulement du galloroman (p. ex. BRANCA «pfote», *FEW* 1, 496-8; ici § 70).

D'autre part, tout au cours de ces pages, l'auteur apporte des corrections au grand dictionnaire étymologique croate ou serbe que P. Skok avait laissé dans le manuscrit et dans lequel, grâce au travail insouciant et tout à fait bâclé de l'éditeur, figurent des fautes qui d'une certaine façon ne peuvent être attribuées au pionnier de l'étymologie croate et yougoslave.

À la fin de la contribution on donne un INDEX où sont rangés par ordre alphabétique les 670 mots ou variantes traités dans les quatre séries de *Contributions* publiés jusqu'aujourd'hui.

KAZALO RIJEČI

Navedene su riječi koje se spominju u četiri niza
ETIMOLOŠKIH PRILOGA ČAKAVSKOJ ALOGLOTIJI:

I <i>Čakavska rič</i>	1985, 1, 57-78	§§ 0-26
II <i>Čakavska rič</i>	1985, 2, 3-14	§§ 27-36
III <i>Čakavska rič</i>	1987, 1, 3-41	§§ 37-52
IV <i>Čakavska rič</i>	1989, 1, 3-41	§§ 53-75

Broj se odnosi na poglavlje (§), a *n* na broj pripadajuće bilješke. O se odnosi na uvodno poglavlje u nizu I.

abarati	25	babarin	30
abes	1	baca	18
abis	1	bačva	59
abrac	44	Bad	37
abracat	44	bàdat	19
akužavat	56	baděj	26
ala	3	badić	26, <i>n</i> 58
alaj(o)	2	badil	26
alat	3	badilj	26
alibat	3	bagunat	31
altija	5	baja	18
alviza	6	bajan	19
amata(av)at	56	bakuk	20
ambis	1	bakula	20
amonji(va)t	7	bala	25; 31
amarat	8, <i>n</i> 16	balbabon	21
amorat	8	balbakan	21
apostol	9	balnjenica	22
arbaluvidi	6, <i>n</i> 15	balota	52
ardura	71	bambuk	51
arela	10	banbujin	24
arkul	13	bandenica	24
arkulin	13	bandima	55, <i>n</i> 17
arkur	13	bandirač	24
arlica	10	banica	74
arnaži	12	banjenica	22
arnjul	11	bara	25
arpiž	15	Baraba	33
art	12	baraban	33
artija	12	barabanat	33
artozijo	17	barafuža	34
arturo	13	baraj	25
arturo	14	baran	25
asorte	16	baraškada	34
asprin	26, <i>n</i> 50	baraškoda	34
astuto	17	barati	25
ašpa	15	barbakan	21
ašta	15	barbaluida	6
aštra	15	barbarin	31
atorzijo	17	barić	25
avertit	17	barikada	59; <i>n</i> 75

baril(o)	59	bavajol	31
barilet	59	bavarin	30; 31
barilot	59	bavaro(l)	31
barjamus	33	bavati (se)	31
barka	0; 47	bavedat	31
baroć	25	bavizela/bavižela	31
barsenica	62	bavižola	31
barše	29	bazjan	29
bartolac	46	beléh	37
bartulin	46	benevreke	47
barufa	34	bica	36, <i>n</i> 49
baruza	34	biermat se	29
baruža	34	biga	35
bas	28	bigot	35
basadura	28	bigota	35
basahan	28	bija	36
basaman	28	bilja	36
basetan	28	biljet	52
bašamar	28	biljica	36
bašamarić	28	bina	35
bašamet	27	bluta	60
bašameta	27	blùtit	60
baša (voda)	28	blútiti	60
bašica	28	bljuta	60
bašica	28	bodila	41
bašurica	28	bokun(ić)	61
bat	26	Bol	55, <i>n</i> 17
batač	26	bolat	37
batača	26	boldun	41
batajuni	26	Bolkan	32, <i>n</i> 23
batāl	26, <i>n</i> 59; 36, <i>n</i> 48	bolta	37
batala	26	boltan, -a, -o	37
Batalage	26	boljun	65
batalaš	26	Boljun	65 <i>n</i> 109
Batalaža	26, <i>n</i> 52	Bonifacije	26, <i>n</i> 59
batarjat	17	borduleza	54, <i>n</i> 10
bataš	26	borja	59
batěj	26	boroža	34
batejuša	26	borstenica	62
batela	0	boša	42
batelanti	26	bošek	42
bateljuša	26	boška	42
batisić	38	boškati	42
batoč	26	bôt	37
batofina	26	bota	37
batoglav	26	bôtica	37
batoglavac	26	bracara	44
batoglavan	26	bracati (se)	44
batovina	26	bracera	44
batula	26	braceta	44
baunat	31	bracija(va)ti	44
bauta	30	bracivanje	44
bava	31	bracuja	44

braculet	44	brmbelj	40
bracul	44	brnica	45
braće	50	brnjal	45
Brag	47, <i>n</i> 92	brnjica	45
braga	47	brodurina	46
bragadura	47	brombule	40
bragajete	47	brombul(j)	40
braganja	47	bronža	39
brager	47	bronzin	39
brageše	47	brosk(v)a (-ca)	62
Bragešin	47, <i>n</i> 84	broskocvijet	62
brageta	47	Broskvenjak	62
bragir	47	brse/brše	29
bragiše	47	brsovnica	62
bragoc	47	brtuljin	46
bragote	47	brtuvela	46
brahir	47	brtvelin	46
brahur	47	brtvulin	46
bran	45	Brul	53
branat	70	brula	53
branda	48	Brula	53
brandaj	48	brulja (-ica)	53
brandalje	48	brumboj	40
brandoj	48	brumbul(av)at	40; 54
branka	70	brumbuljati	40
brankanat	70	brunac	39
brankanela	70	brunce	39
brankarela	70	brunčić	39
brankelj	70	bruncz	39
brankeljati	70	brunda	39
brasenica	62	brundicza	39
brasunica	62	brunduleža	54
braška	50	brunelica	45
brašnjik	47	brutebone	52
bratabonka	52	bružat	71
bratvela	46	bubanak	51
bravarolin	31	bubica	49
brazara	44	bubla	49
breće	50	publica	49
breganja	47	bublija	49
bresenat	62	buc(anj)	37
bresenica	62	bucal	38
brgatura	47	bucalić	38
bričke	50	bucati	42; 55, <i>n</i> 16
brigatura	47	bucio (-jela)	42
briške	50	bucol	38
brituela	46	buća	52
britulin (-ić)	46	budalica	41
britva	46	budel	41
britvela	46	budela	41
brtvulin	46	budiel	41
brlina	63	budilica	41
brljina	63	budin	41, <i>n</i> 36

bujol	18
bujon	65 <i>n</i> 109
bujul	18
buka	61
bukaneca	61
bukanic	61
bukvara	69
bul	52
bula	52
buladur	52
bulat	52
búle	52
Bulet	65
buleta	52
bulentin	55
buletin	52
bulikan	32
bulin	52
Bulkan	32
bulsav	43
bulsavat	43
bulun	52
Buljarica	65 <i>n</i> 109
buljevica	65
buljun	65 <i>n</i> 109
bum	58
bumbak	51
bumbara	51
bumbarine	51
bumbažina	51
bumbok	51
bumblice	49
bumblija	49
Bunta	37
bunja	21; 58
bunjac	58
bunjača	58
bunjar	58
Bunje	21
bura	59
burac	59
burača	59
buraća	59
burdaj	32, <i>n</i> 21
burdel	32
burdil	32
burdulež	54, <i>n</i> 10
bure	59, <i>n</i> 67
burica	59
burilo	59
burina	59
buroza	34
burtalo	68

burtati (se)	68
bus	42
Bus	42
busati	42
businac (-njak)	42
buskot	42
busnut	42
busol	42
busul(ić)	42
bušak	42
bušin	42
bušinac	42
bušinak	42
bušivat	42
buška	42
buškamenat	42
Buškanje	42
buškoz	42
bušta	42
bušulotjer	42
bušulotarija	42
but	37
buta	37
Butina	37
buveja	41
buvel	41
buveljak	41
celcamenti	24
cifra	74
ciplara	44
crevlja	41
Čifnata	0
Čihnata	0
demodeca	24
dumideca	24
fagla	29, <i>n</i> 8
fersa	29
fersati	29
fêrše	29
figa	0
fijersa	29
filka	0
finka	0
firsa	29
fjersati	29
foltica	37
forkete	68
fortica	37

frajlica	74	kančelica	55; 69
frašće	50	kančelo	69
gafte	1	kančenica	69
gajetun	66	kančevica	69
galampuz	1	kančilo	69
galija	67	kančolica	74, <i>n</i> 174
galijola	67	kangal	69
gargašat	0 i 1	kanj(ac)	69; <i>n</i> 129
garumb	72	kanjčelica	55; 69
garumbul	72	kanjčenica	69
gavana	73	kanjčevica	69
gavez	1	kanjevača	69
gaz	75	kanjevnik	69
gazin	75	kanjevnjak	69
gerbakan	21, <i>n</i> 29	karatel (-ilo)	59
gerara	44	kavalet	68
golubjera	24, <i>n</i> 41	kazin	32
gorumbul	72	kažin	32
gospica	74	ki abu abu	23
grabaše	47	knez puntiljez	74
granguliš	1	knezuja	74; <i>n</i> 178
gravolica	46	koluba	19
grdobina	46	koljivo	19
greben	46	konguls	43
grhot	21	konvuls	43
Grohote	21	konjera	24
gružera	24, <i>n</i> 41	korać	26
guc	47, <i>n</i> 101	kordelaj	1
gvardaloj	2	korovajta	66
		korumb	72
		kranbučela	72
		krunbučela	72
		Kumandanje	42
iblija	49	laja	0
imbrac	44	larva	30
imbrač	44	lašun	49
imbračavati	44	lažina	26
imbragat	47	ligna	51, <i>n</i> 144a
imbuškat	42	lignjarica	69
imentovati	24	limbel	41
ista	11	litija	5
izbrundunati	39	livel	41
izbalat	25	loštrin	49
izbarat	25	lovrata	49
		lumblija	49; 55
Jakov	19	lumbrela	49
jarbol	56	lumlija	49
jerla	10		
jerula	10	mahar	26
		Majsan	27
kaić	0	manat	56, <i>n</i> 31
kalamoč	47	mantat	56
kančarica	69		
kančel(ić)	69		
kančelati	69		

marafun 57; *n* 35
 marahun 57
 maravan 60
 marefun 57
 Marijetica 24
 marjul(a) 64
 marok 21
 mat 57
 matadura 56
 matafijun 57
 matafjun 57
 matafun 57
 matafunat 57, *n* 50
 matahun 57
 matelani 26
 mejbave 31
 mentovati 24
 mlat(ac) 26
 morak 21
 morovran 24
 mrhat 21
 mrkat 21
 mrkenta 21

nerinerac 24

obilanca 24
 obilancija 24
 Obis 1
 oblanta 49
 oblija 49
 oblja 49
 obrasuniti se 62
 obys 1
 odalibat 4
 odlibat 4
 ofrit 17
 ofrit 17
 oliga 26
 oliganj 49
 omatat 56
 orkula 1
 orkuo 13
 ortun 68

pamparot 21, *n* 33
 panbuin 24
 pasaman 28
 pasara 0
 pašaman 28
 patelin 47
 pecipala 0
 peksimet 27

pešemartel 26
 peškafondo 69, *n* 147
 picat 71
 pič baran 25
 pika 0
 pinbor 0
 pinka 0
 pisturela 21
 pišpalj 0
 pituranka 74
 ploka 0
 Plokata 0
 plokita 0
 plonga 0; 52
 plunga 0
 pljuska 70
 pobarati 25
 pobuškat 42
 poc 38
 pocengera 38, *n* 20
 pocet 38
 pocij 38
 počuo 38
 polivera 21, *n* 27
 pomoritad 24
 porporela 21
 prašće 50
 prmpor 21
 prncipal 0
 prpor 21
 prtabonjka 52
 pucal 38
 pucet 38
 puč 38
 Puč généraliene 138
 pučinka 38, *n* 21
 Pučul 38
 pulpurela 21
 pumpala 21, *n* 33
 puntiljez 74
 purić(aš) 26
 purpala 21, *n* 33
 purpelica 21, *n* 33
 pušća 70
 put, pujen 38
 radanča 57, *n* 49
 raža 26
 rkuo 13
 rominča 39, *n* 39, *n* 23
 ronjun 11
 santolina 20
 santonina 20

sardelara	44
semencina	20
semenčin	20, <i>n</i> 24
sinjorina	74
sklatara	44; 69
smokva	0
sorat	26
spirine	60 <i>n</i> 80
Suplatunski	19
Sutivan	19
Sutvara	19
sveduro	0
svetolina	20
svilan	26
svilina	26
šabaka	47
šantonig	20
šargera	24, <i>n</i> 41
Šipnata	0
škajar	26
Škaragajt	66
škovace	57
špuntin	60
štregutanica	33, <i>n</i> 28
šubjot	0
šufece	57
šupjot	0
tiranti	35, <i>n</i> 41
túde	26
tunara	44
tunja	69
ublija	49
uligna	49

umidaščina	24
urtat	68
uzburtiti (se)	68
vaiksempre	0
valiga	26
važi	35, <i>n</i> 43
verbakan	21
vladika	74, <i>n</i> 178
Vlaho	19
vôga	26
vogar	26
volak	21
volat	37
völt	37
vrbakan	21
vrkulić	13
vřpā	21
vrpalj	21
vuart	12
vulkan	32
vulta	37
zabarati	25
zabrundati	39
zabulat	52
zardurat	71
zbašat	28
žbaraj	25
žbarat	25
žbulta	68
žburta	68
žburtun	68
žmafär	26